

Een wereld in schaduw

Een wereld in schaduw

Tim Bruggink

Schrijver: Tim Bruggink
Coverontwerp: Tim Bruggink
ISBN: 9789465127477
© Tim Bruggink

Hoofdstuk 1: Een Regenachtige Zaterdagavond

Jan zat diep voorovergebogen op zijn fiets, terwijl de regen onophoudelijk op zijn schouders viel, de druilerige zaterdagavond omhullend in een grijs waas. De smalle wegen, ingeklemd tussen uitgestrekte weilanden en oude boerderijen met verweerde rieten daken, kronkelden door het landelijke gebied buiten de stad. De regen, zwaar en meedogenloos, doordrenkte de wereld om hem heen, verlevendigde de groene velden en gaf de bomen een onwerkelijke glans. De plassen op de weg weerspiegelden zijn gezicht, vervormd door de regendruppels die erin vielen. De kiezels knarsten zachtjes onder de banden van zijn fiets, terwijl hij onverstoorbaar voort peddelde, alsof de regen slechts een metgezel was in zijn eenzame reis. De wereld leek te verstillen onder de druilerige hemel, en Jan, in al zijn bedachtzaamheid, vond schoonheid in de stilte die door de regen werd gebracht. Hij was op weg naar café Doornbos, een plek die doordrenkt was van geschiedenis en traditie, waar hij zijn vrienden zou ontmoeten voor een avond die ze hadden verdiend na een lang en slopend schooljaar. Jan, met zijn blonde haar en helderblauwe ogen, straalde een rustige zachtaardigheid uit. Hij was altijd de denker van het stel geweest, de jongen die zich verdiepte in boeken en wiens liefde voor geschiedenis hem vaak naar andere tijden en plaatsen deed reizen. Zijn ouders, die de boerderij buiten de stad beheerden, hadden hem altijd aangemoedigd om te leren, om te groeien in kennis, iets wat hij met overgave had gedaan. Erik, daarentegen, was het tegenovergestelde van Jan. Donkerblond, met felblauwe ogen en een brede glimlach die nooit van zijn gezicht leek te verdwijnen, was hij de avonturier, de sportieveling. Hij leefde voor de opwinding van de wedstrijd, of het nu voetbal, atletiek, of schaatsen in de winter was. Zijn populariteit bij de meisjes was bijna vanzelfsprekend, maar zijn loyaliteit aan zijn vrienden stond altijd voorop. Willem, de derde in hun hechte trio, was een mysterie op zich. Zijn gitzwarte haar en donkere bruine ogen verborgen een innerlijke wereld die slechts enkelen mochten betreden. Ondanks zijn verlegenheid was er een onmiskenbare kracht en intelligentie in hem, iets wat Jan en Erik vanaf het eerste moment hadden opgemerkt. Willem was een kunstenaar in hart en nieren, iemand die de wereld zag in lijnen en schaduwen, maar zijn werk zelden deelde. Ze hadden elkaar

gevonden in hun gezamenlijke eenzaamheid, en samen vormden ze een band die sterker was dan de sterkste storm.

Ze hadden net hun schooljaar afgerond, en nu was het tijd om de spanning en het harde werk van het afgelopen jaar los te laten. Jan wist dat Erik nog een hertentamen moest maken, maar hij had er vertrouwen in dat zijn vriend het zou redden. Ze kenden elkaar hun hele leven, en met Willem erbij waren ze een onafscheidelijk trio geworden. Jan herinnerde zich de dag dat ze Willem voor het eerst hadden ontmoet. Het was op school, toen de meester hem had voorgesteld aan de klas. Willem, met zijn tengere gestalte, gitzwart haar en grote, diepbruine ogen, had nauwelijks durven opkijken toen meester vertelde dat zijn vader arts was en dat ze net in de stad waren komen wonen. Erik, altijd nieuwsgierig naar nieuwe gezichten, had besloten hem beter te leren kennen. Hij vond Willem alleen op een bankje, zijn boterhammen opeten die zijn moeder die ochtend voor hem had gesmeerd. "Zo," had Erik gezegd, zijn stem altijd vol energie en vriendelijkheid. "Jij bent toch Willem, of niet?" Willem, zijn keel schrapend, had slechts geknikt. "Dat klopt," antwoordde hij. "Kun jij een beetje voetballen?" vroeg Erik, terwijl hij een bal omhoog hield, zijn ogen glinsterend van enthousiasme. Willem had zijn schouders opgehaald. "Och, ik heb het wel eens gedaan," had hij bescheiden geantwoord. "Mooi," zei Erik met een grote glimlach. "Dan doe jij met ons mee. We komen nog precies één speler tekort." Willem had zijn jas neergelegd en was achter Erik aangelopen, zijn passen voorzichtig, maar vastberaden. Erik had, zoals altijd, de teams ingedeeld, zichzelf omringend met de beste spelers, terwijl Willem in het andere team terecht kwam. Wat Erik niet had verwacht, was de verrassing die Willem voor hem in petto had. Zodra de bal aan Willem werd gegeven, veranderde het spel. Hij bewoog zich over het veld met een vloeiende elegantie, zijn voeten dansten op de bal als een meester op zijn instrument. Hij had de verdedigers ontweken met een gratie die niemand had zien aankomen, en zelfs Erik, de ster van het team, kon niet op tegen de behendigheid van deze stille jongen. Jan had gezien hoe Willem, normaal zo bescheiden en stil, transformeerde op het veld. Zijn ogen hadden een fonkeling van vuur, en Jan had naast hem gelopen, Willem in de zij porrend. "Ik dacht dat je het maar een beetje kon?" had hij gezegd, zijn stem doordrenkt met bewondering. "Als ik het heel goed kon, had dat schot net gezeten," had Willem geantwoord met een knipoog.

Het was op dat moment dat Erik, niet gewend aan nederlagen, besloot zijn tactiek te veranderen. Toen Willem opnieuw voorbij hem stormde, stak Erik zijn been uit, net genoeg om Willem uit balans te brengen. Willem viel in het gras, proestend en woedend. "Dat deed je met opzet!" had hij geschreeuwd, zijn ogen vlammen van woede. Erik had slechts gegrijsd. "Dat klopt," zei hij nonchalant. "Maar man, wat ben je snel." Toen hij zijn hand uitstak om Willem omhoog te helpen, had Willem even geaarzeld, maar uiteindelijk zijn hand gegrepen. "Misschien moet ik dit maar zien als een compliment," had hij gegrinnikt, terwijl hij het gras van zijn kleren klopte. Die dag had iets veranderd tussen hen. Vanaf dat moment voetbalde Willem altijd in Erik's team, en hun band werd sterker met elke dag die voorbijging. Terwijl Jan terugdacht aan die onbezorgde dagen, zag hij in de verte de kerktoren door de regensluijer opdoemen. De toren stak donker en dreigend af tegen de grauwe lucht, als een eenzame bewaker van een slaperig dorp. Gelukkig was het café nu niet ver meer, en de gedachte aan de warme, vertrouwde omgeving van café Doornebos gaf hem nieuwe energie. De regen begon af te nemen, maar het vocht had zijn werk al gedaan. Jan was doorweekt tot op het bot, en zijn doorweekte kleren plakten aan zijn lichaam als een tweede, klamme huid. De plassen op de straten weerspiegelden de sombere hemel, en door de vroege duisternis leek het al ver na bedtijd, hoewel de avond nog jong was. Jan woonde op een boerderij die ver buiten de stad lag, een plek waar de tijd stil leek te hebben gestaan. Hij hield van dat huis, dat meer was dan alleen een dak boven zijn hoofd; het was een bakken van rust, een plek doordrenkt van herinneringen. De lange oprijlaan, geflankeerd door een statige rij eikenbomen, leidde naar het huis met zijn karakteristieke rieten dak. De grote schuur ernaast, waar de paarden en koeien stonden, had altijd een bepaalde geur van hooi en aarde, een geur die Jan associeerde met thuis. De uitgestrekte weilanden achter het huis waren zijn toevluchtsoord geweest in zijn jongere jaren, een plek waar hij met Erik en Willem eindeloos had rondgerend, de wereld om hen heen verkennend met de onschuld van de jeugd. Het huis zelf was een meesterwerk van eenvoud en vakmanschap, met een warme, knusse woonkamer waar zijn moeder altijd een huiselijke sfeer wist te creëren, ongeacht het weer buiten. Zijn vader, een man met ruwe handen maar een zachte stem, had het huis grotendeels zelf gebouwd, met liefde en geduld. Het was een huis waar gelach en soms tranen weerklonken, een plek

die gevuld was met het leven van een gezin. Jan, de oudste van vier kinderen, voelde de verantwoordelijkheid die dat met zich meebracht. Zijn twee jongere zusjes, Greetje en Helena, waren respectievelijk vijf en zeven jaar oud, terwijl zijn broertje Peter net dertien was geworden. Hij was nu zeventien, en hoewel hij genoot van de vrijheid die zijn leeftijd hem gaf, voelde hij ook de druk van de toekomst die aan de horizon schemerde. Erik en Willem woonden beide in de stad, waar het leven een andere snelheid kende. Jan glimlachte bij de gedachte aan hen, vermoedend dat ze droog waren aangekomen, beschermd door hun paraplu's tegen de elementen van het weer. De klokkentoren sloeg acht uur, en Jan beseftte dat hij te laat was. "Ze zullen het me wel vergeven," dacht hij terwijl hij zijn fiets tegen de met baksteen beklede muur van het café zette. Hij wierp een blik op zijn spiegelbeeld in het beslagen raam, zijn blonde haar hangend als natte slierten langs zijn gezicht, zijn helderblauwe ogen vermoeid maar opgewekt. "Ach, we moeten het er maar mee doen vandaag," mompelde hij, terwijl hij zijn doorweekte jas losknoopte en het café binnenstapte.

Café Doornebos, al tientallen jaren in handen van Koos Doornebos, was een toevluchtsoord voor velen. Het was een plek waar de tijd leek stil te staan, waar herinneringen werden opgebouwd en vriendschappen werden gesmeed. De muren, bedekt met stoffige schilderijen die vaag de geschiedenis van het dorp vertelden, ademden de geur van bier, rook en zweet uit. Het interieur was versleten, de tafels en stoelen roken naar jaren van gemorste drank en gemurmelde gesprekken, maar dat gaf het juist zijn charme. Hier kende men elkaar, hier wist men wat de ander nodig had zonder dat er veel woorden aan vuil werden gemaakt. Koos, een vriendelijke, kalende man met een grijze baard, was het hart van deze plek. Hij kende zijn klanten door en door, wist precies wanneer ze een grap nodig hadden of juist een luisterend oor. "Ben je daar eindelijk!" riep Erik vanaf de bar, zijn stem doordrenkt van de gebruikelijke jovialiteit. Hij hing half over de toog, een biertje in de hand, zijn houding zorgeloos. "We staan al zeker tien minuten op je te wachten en hebben er dus maar vast één besteld." Hij hief zijn glas alsof dat een rechtvaardiging was voor hun vroege start. Jan lachte terwijl hij de bar naderde, maar het was Willem die hem als eerste tegemoet kwam. "Je lijkt wel een verzopen kat," merkte hij droogjes op, zijn donkere ogen observerend maar met een vleugje humor.

"Ik zal vragen of Koos een handdoek voor je heeft," zei Willem, en hij draaide zich zonder verder commentaar om naar de bar.

"Daar knap ik veel meer van op," glimlachte Jan, terwijl hij wees naar een biertje en op een barkruk plaatsnam. Terwijl hij de warme, vertrouwde sfeer van het café in zich opnam. Koos verscheen met zijn kenmerkende glimlach, een biertje in de hand. "Kijk eens aan, Jan," zei hij lachend, terwijl hij het glas voor hem neerzette. "Ik zal gelijk even een handdoek voor je halen, want je maakt mijn hele meubilair nat." Lachend verdween hij naar de achterkamer, waar zijn vrouw Trees de scepter zwaaide over hun privéleven.

Terwijl Jan de eerste slok van zijn biertje nam, zag hij hoe Erik plotseling rechtop ging zitten, zijn gezicht glanzend van trots. "Ik heb goed nieuws," begon hij, zijn stem vol verwachting. "Ik kan na de zomer beginnen op de administratie van een verzekeringskantoor. Voor mij geen school meer." Hij leunde achterover, zijn bierviltje spelenderwijs in de lucht gooiend en weer opvangen met de precisie van iemand die zijn lot in eigen hand had genomen. "Dat is fantastisch, Erik," zei Jan, terwijl hij zijn vriend de hand schudde. "Een nieuwe stap." Willem, altijd bedachtzamer, glimlachte en gaf Erik een stevige klap op de schouder. "Gefeliciteerd," zei hij eenvoudig, maar de oprechtheid in zijn stem was voelbaar.

"En jullie?" vroeg Erik, zijn ogen vonkelend van nieuwsgierigheid. "Hebben jullie al enig idee wat jullie gaan doen?" "Eerst maar eens genieten van een welverdiende vakantie," zuchtte Willem, zijn gedachten al dromend naar de vrijheid die de zomer zou brengen. Jan knikte instemmend. De zomer, met zijn belofte van rust en misschien zelfs avontuur, was precies wat hij nodig had. Voor nu, echter, was hij tevreden met het gezelschap van zijn vrienden, een biertje in de hand, en de wetenschap dat, ondanks de regen en de duisternis buiten, hij hier was waar hij hoorde. Jan staaarde naar het schuim op zijn biertje terwijl de gedachten over zijn toekomst zich langzaam ontvouwd. De keuze om het pad van zijn voorouders te volgen en de boerderij over te nemen, was voor hem altijd vanzelfsprekend geweest. Het land, met zijn uitgestrekte velden en oude eiken, had een bijna magische aantrekkingskracht op hem. Het was een leven van eenvoud, maar ook van vervulling, geworteld in traditie en verbonden met de natuur. Jan had nooit getwijfeld aan zijn bestemming; het boerenleven zat in zijn bloed, en hij had geen andere ambitie dan het voortzetten van het familiebedrijf.

De plannen voor de toekomst gaven hem een krachtig gevoel van richting. Hij had geen behoefte aan grootse avonturen of verre reizen, zoals sommige van zijn vrienden. Voor hem lag het geluk in de vertrouwde geur van vers omgeploegde aarde, in de serene zonsopgangen boven de velden en in het besef dat hij deel uitmaakte van iets dat generaties overleefde. De trots die hij voelde, was diepgeworteld. Zijn vader had het land met harde arbeid en toewijding opgebouwd, en Jan was vastbesloten om in zijn voetsporen te treden. Met een half oor luisterde hij naar Erik en Willem, maar zijn gedachten bleven terugkeren naar het beeld van de boerderij en de belofte die hij zichzelf had gedaan. Totdat de deur van het café openzwaaide en een laag koude lucht de warmte van binnen even verstrooide. Het was Anna die binnenkwam, zoals altijd elegant en met een uitstraling die de ruimte leek te verlichten. Erik verwelkomde haar met zijn gebruikelijke charme, en Jan kon niet anders dan toekijken hoe ze met haar gracieuze passen richting de bar liep. Elk gebaar van haar leek doordrenkt van verfijning. Ze was altijd vriendelijk tegen hem, maar het was Erik die haar vertrouwen leek te hebben gewonnen. De manier waarop ze zijn arm even lichtjes aanraakte terwijl ze langsliep, wekte een lichte jaloezie in Jan op, maar hij hield die gevoelens diep verborgen. Erik's vanzelfsprekende omgang met Anna benadrukte alleen maar de afstand die Jan voelde wanneer hij in haar nabijheid was. Anna had een onverklaarbare invloed op hem. Het was niet alleen haar schoonheid, hoewel die onmiskenbaar was, maar ook haar sprankelende intelligentie en de manier waarop ze hem kon aankijken, alsof ze hem volledig doorgrondde. Jan had nooit de moed gehad om zijn gevoelens aan haar te uiten. Hij was bang om afgewezen te worden, bang dat zijn eenvoudige leven haar niet zou kunnen boeien. Toch bleven zijn gedachten steeds terugkeren naar die eerste ontmoeting, die dag in de apotheek toen ze voor het eerst zijn wereld binnenstapte. Anna was de dochter van de apotheker in de stad, en hij had haar enkele jaren geleden leren kennen toen zij hier kwamen wonen. Voor zijn moeder had hij eens een zalfje moeten halen, en toen had hij haar voor het eerst achter de toonbank zien staan. Anna had lang blond haar dat als een waterval over haar schouders viel, en haar ogen hadden een sprankeling die Jan elke keer weer betoverde. Ze was vriendelijk en altijd bereid om een praatje te maken. Hij had haar sindsdien vaak genoeg gezien om te weten dat hij haar leuk vond, maar hij had nooit de moed gehad om

het haar te vertellen. Ze was altijd omringd door bewonderaars, en hij voelde zich vaak te verlegen om met hen te concurreren. Terwijl Jan haar vanaf zijn barkruk observeerde, voelde hij dezelfde warmte opwellen die hij altijd voelde wanneer ze in de buurt was. Het was een mengeling van verlangen en verwarring, een innerlijk conflict dat hij maar moeilijk kon verklaren. Anna, zo verschillend van het boerenleven waar hij zich zo comfortabel in voelde, leek een belichaming van alles wat hij niet was: werelds, verfijnd, misschien zelfs een beetje onbereikbaar. Erik, met zijn gebruikelijke gemak, praatte met Anna alsof het de normaalste zaak van de wereld was. Jan voelde zich vaak in zijn schaduw staan, jaloers op de manier waarop Erik moeiteloos met mensen omging, altijd het middelpunt van aandacht. Jan daarentegen had altijd moeite gehad om zijn gevoelens onder woorden te brengen, vooral als het om Anna ging. De wetenschap dat Erik en Anna een hechte vriendschap hadden, was tegelijkertijd geruststellend en pijnlijk. Het maakte zijn eigen gevoelens alleen maar ingewikkelder. Maar Anna leek onbewust van de innerlijke storm die ze in hem veroorzaakte. Voor haar was Jan misschien gewoon een van Eriks' vrienden, een stille jongen die altijd op de achtergrond bleef. Toch, elke keer dat ze hem begroette of naar hem glimlachte, voelde Jan een sprankje hoop, een kans dat misschien, ooit, de rollen zouden omdraaien. Jan nam nog een slok van zijn bier, de bittere smaak een aangename afleiding van zijn piekergedachten. "Heb je gehoord wat die Hitler nu weer allemaal heeft gezegd?" vroeg Anna met een bezorgde blik in haar ogen. "Hij beweert dat de Polen zich agressief gedragen richting het Duitse volk." "Die man lijkt na Oostenrijk, Tsjechië en Sudetenland gewoon op zoek naar elke mogelijke aanleiding om nieuwe landen aan zijn Duitse rijk toe te voegen," merkte Jan op. "Straks zijn wij ook nog aan de beurt," zuchtte Anna. "Ach, dat zal wel loslopen," wuifde Erik haar zorgen weg. "Hitler zal vast niet zo dom zijn om een oorlog te beginnen." "Dat is niet te hopen," mengde Willem zich in het gesprek terwijl hij voor zich uit stuurde. "Ik heb gehoord dat ze het niet zo hebben op mensen zoals ik." Willem keek naar de grond en bekeek zichzelf aandachtig. "Erik heeft gelijk, die Hitler en zijn bende schreeuwen maar wat," probeerde Jan op te vrolijken. "Ze vallen uiteindelijk wel door de mand." "En bovendien," vervolgde Erik zijn betoog, "zijn wij Nederlanders altijd al neutraal geweest, en dat zullen we ook blijven."

"Maak je dus niet zo druk en bestel nog wat te drinken voor ons," voegde hij eraan toe. Zwijgend draaide Willem zich om richting Koos en bestelde nog wat te drinken, maar in gedachten zag hij het allemaal niet zo rooskleurig in zoals Erik het schetste. Hij wist hoe het met de joden ging in Duitsland en had dit uit eerste hand gehoord van familieleden die daar woonden. Daar hadden de joden het niet zo gemakkelijk. Hij besloot het echter van zich af te zetten en deel te nemen aan de levendige gesprekken die werden gevoerd, nu gelukkig niet meer over Hitler en zijn bende. Ze waren tenslotte in Nederland, en ze genoten van elkaars gezelschap terwijl ze samen een drankje dronken. Toen Willem en Erik uiteindelijk afscheid namen, bleven Anna en Jan achter aan een tafeltje bij het raam. Terwijl hij daar zat, voelde Jan zijn hart sneller kloppen. Anna leek niets van zijn nervositeit te merken en babbelde onbezorgd verder over haar vriendinnen en de avonturen van de afgelopen week. Jan hoorde nauwelijks wat ze zei; zijn aandacht was volledig gefocust op haar reebruine ogen en het stralende gezicht dat hem zo betoverde. De tijd vloog voorbij. Op de grote houten klok naast de toog was het inmiddels bijna elf uur. Anna stond op om haar jas en paraplu te pakken, en Jan volgde haar voorbeeld. Terwijl hij zijn jas dichtknoopte, merkte hij dat Anna hem aankeek. Een kleine glimlach krulde om haar lippen voordat ze blozend wegkeek. Had hij dat goed gezien? Jan voelde zijn hart weer sneller kloppen, onrustig door de gedachte dat ze misschien iets voor hem voelde. Hij hield de deur voor haar open, en de zwoele avondlucht stroomde naar binnen, verlicht door het zachte schijnsel van de straatlantaarns. "Zal ik nog even met je meelopen?" vroeg Jan voorzichtig, zijn stem trillend van verwachting. Anna keek hem aan, haar ogen warm en vriendelijk. "Dat is niet nodig, Jan. Ik ben er zo," zei ze met een glimlach en legde even haar hand op zijn arm. "Wanneer zie ik jullie weer?" Jan voelde een kleine steek van teleurstelling. "Jullie," herhaalde hij in gedachten. Hij had gehoopt op een moment alleen met haar. Hij haalde diep adem en zei, "We gaan volgende week een dag naar Scheveningen. Heb je zin om mee te gaan?" Anna dacht even na, haar blik naar de donkere hemel gericht. "Ik zal erover nadenken en het je zo snel mogelijk laten weten," antwoordde ze met een lichte glimlach. Ze trippelde weg, draaide zich nog even om en voegde eraan toe, "Bedankt voor vanavond, Jan." Jan bleef staan en keek haar na totdat ze om de hoek verdween. Met een lichte zucht liep hij naar zijn fiets, de regen die nog aan zijn jas hing

maakte deze zwaar en klam. Hij stapte op zijn fiets en begon zijn weg naar huis. De rust van de nacht omringde hem, met de bomen die fluisterden in de wind en het verre geluid van een uil dat hem gezelschap hield. De frisse lucht kalmeerde zijn gedachten, en terwijl hij harder fietste, dacht hij na over de avond. De ontmoeting met Anna had zijn hart sneller doen kloppen, en hij kon haar gezicht niet uit zijn gedachten krijgen. Hij hoopte vurig dat ze met hen mee zou gaan naar Scheveningen, maar haar antwoord bleef onzeker. Toen hij de oprijlaan opreed, met de statige eikenbomen die ritselden in de nachtelijke wind, voelde Jan zich thuis. Het boerderijgebouw doemde op uit de duisternis, verlicht door het zachte maanlicht. Deze plek, vol herinneringen, gaf hem een gevoel van veiligheid en zekerheid. Hij zette zijn fiets op zijn plek en sloop het huis binnen. Het was stil, maar de warmte en vertrouwdheid van zijn thuis verwelkomden hem zoals altijd. Op zijn tenen liep hij naar zijn slaapkamer, gooide zijn kleren achteloos op een stoel en kroop onder de dekens. Een gevoel van tevredenheid overviel hem, en al snel viel hij in een diepe slaap, met gedachten aan Anna die door zijn dromen zweefden.

Hoofdstuk 2: "Zorgen in een Tijd van Onrust"

De ochtendzon baande zich voorzichtig een weg door de gordijnen van Jan's slaapkamer, en met het ochtendlicht kwam de frisse geur van het platteland naar binnen. Nog half dromend hoorde Jan de verre klanken van zijn vader die buiten de koeien voerde. Zijn bed was een cocon van warmte, maar de nieuwe dag trok hem langzaam uit zijn verkwikkende rust. Met een lichte zucht stond Jan op, zijn gedachten nog bij de gesprekken van de vorige avond. De stapel schoolboeken op zijn bureau trok even zijn aandacht, een stille hint dat de toekomst misschien niet zo rechtlijnig zou verlopen als hij ooit had gedacht. "Dat komt later wel," fluisterde hij zachtjes tegen zichzelf, terwijl hij snel zijn kleren aantrok. In de keuken was zijn moeder al druk in de weer. "Zo, eindelijk wakker," zei ze met een glimlach, terwijl ze verse boterhammen voor hem neerzette. "Het was toch niet zo laat gisteravond?" Jan glimlachte terug, nog steeds denkend aan de ontmoeting met Anna. "Het was gezellig, mam," antwoordde hij, terwijl hij zijn opwindings van de vorige avond probeerde te verbergen. Na het ontbijt stapte Jan naar buiten, waar de boerderij zich voor hem uitstreckte in het zachte ochtendlicht. De houten schuur, met zijn verweerde planken en met mos bedekte dak, stond fier te midden van de uitgestrekte weilanden. De geur van vers hooi en mest hing in de lucht, terwijl het loeien van de koeien hun gebruikelijke ochtendroutine aankondigde. Naast de oude waterpomp blonk de metalen melkkar in de zon, een herinnering aan het harde werk dat altijd doorging. "Goedemorgen, Jan," klonk de vertrouwde stem van zijn vader. Hij stond bij de stal met een zware emmer vol voer in zijn handen, zijn gezicht verweerd door jaren van boerderijleven. "Je komt precies op tijd. Ik kan je hulp goed gebruiken vandaag," zei hij met een glimlach, terwijl hij naar de kudde koeien knikte die geduldig op hun ontbijt wachtten. Jan aaide een van de koeien en keek zijn vader aan. "Sorry, vader," zei hij, "maar ik heb met Willem afgesproken." Zijn vader stopte even met voeren en keek hem onderzoekend aan. "Had je niet beloofd me te helpen op de boerderij, totdat je verdergaat met studeren of een nieuwe baan hebt?" vroeg hij met een kritische blik. Jan grinnikte, terwijl hij naar zijn fiets liep. "Dat klopt," antwoordde hij, "maar mijn eerste werkdag is pas maandag." Zijn vader lachte, een diepe, warme lach die de ochtend verlichtte. "Zorg er alleen voor dat je niet de hele ochtend in bed blijft liggen,"

riep hij. De band tussen Jan en zijn vader was sterk, als een oude, vertrouwde brug, stevig, maar soms een beetje wankel. Ondanks zijn grijze haren, die hem een aura van wijsheid gaven, bleef zijn vader jong van geest. Voor Jan was de boerderij het hart van zijn toekomst, een toekomst die hij hoopte samen met zijn vader te delen. Zijn jongere broertje Peter kwam vanuit het weiland aangerend, nieuwsgierigheid glinsterend in zijn ogen. “Waar ga je naartoe?” vroeg hij, terwijl hij Jan met een mengeling van jeugdige onschuld en nieuwsgierigheid aankeek.

“Ik ga naar Willem,” antwoordde Jan terwijl hij op zijn fiets stapte. “Ik ben tegen etenstijd weer terug.”

Peter’s teleurstelling was bijna tastbaar. “Gaan we dan niet verder met onze boomhut?” Jan aarzelde even, maar de verantwoordelijkheid die hij voelde voor zijn afspraak met Willem woog zwaarder. “We zien wel, oké? Ik moet nu echt gaan,” zei hij, en fietste weg. Op de oprijlaan lagen grote plassen van de regen die de avond ervoor was gevallen, het water spiegelde de grijze wolken die nog steeds aan de hemel hingen. Het weer was inmiddels verbeterd; de zon brak voorzichtig door de wolken en Jan genoot van de frisse, koele lucht die zijn gezicht streelde. De geuren van natte aarde en opkomend gras vulden zijn longen terwijl hij op zijn fiets door de stad reed. Hij probeerde een glimp van Anna op te vangen bij de apotheek, hopend haar stralende glimlach te zien, maar zijn hoop was vergeefs. Met een schouderophaal vervolgde hij zijn route naar het herenhuis van dokter Van Praag. Het grote herenhuis, een statig gebouw met hoge ramen en een weelderige tuin, kwam langzaam in beeld. De oude bomen in de tuin droegen nog de glinsterende druppels van de nachtelijke regen, terwijl het grindpad onder zijn voeten kraakte toen hij zijn fiets tegen het smeedijzeren hek parkeerde en naar de voordeur liep. Het huis ademde een verleden van grandeur en traditie uit, alsof het zelf een levend document was van vervlogen tijden. De bel klonk door het huis heen, de klank resoneerde zachtjes door de hoge gangen. Na een korte stilte werd de deur geopend door dokter Van Praag, gekleed in zijn witte doktersjas, zijn gezicht verlicht door een vriendelijke glimlach die de ochtend leek op te fleuren.

“Goedemorgen, Jan,” begroette hij. “Jij komt vast voor Willem?”

“Ja, dat klopt” antwoordde Jan terwijl hij het huis binnentrad. De deur sloot met een zachte klik achter hem. “Je kent de weg” sprak dokter van Praag met een knipoog

Jan kende de weg goed. Hij beklom de witte trap naar boven en klopte op de deur van Willems kamer voordat hij naar binnen stapte. Willem zat achter zijn bureau, zichtbaar geschrokken van de onverwachte binnenkomst. Hij probeerde snel iets weg te stoppen, maar Jan kon niet zien wat het was. “Wat ben jij aan het doen?” vroeg Jan, terwijl hij nieuwsgierig over Willems schouder keek. “Niets,” antwoordde Willem geïrriteerd, “kun je niet kloppen?” Jan verontschuldigde zich en nam plaats tegenover Willem, die de nervositeit van zijn gezicht probeerde te vegen. Met een diepe zucht haalde Willem een brief uit zijn bureaula en overhandigde deze aan Jan. Jan opende de brief en zag dat deze in het Duits was geschreven. Zijn kennis van de taal was voldoende om een globaal begrip te krijgen, maar de details ontglipten hem.

‘Kun je je mijn neef nog herinneren?’ ‘David, uit Duitsland.’ Jan knikte, herinnerend hoe groot David was en hoe vriendelijk hij tijdens zijn bezoek in Nederland was geweest. Willem’s stem brak bijna toen hij sprak. “Het gaat helemaal de verkeerde kant op met de Joden in Duitsland. Vorig jaar hebben ze de winkel van Davids vader vernield en hebben David en zijn vader rake klappen gekregen.” Willem’s woorden waren als een koude windvlaag die de warmte van hun kleine ruimte verstoren. “Synagogen zijn in brand gestoken, andere joden worden vermoord en gemolesteerd. Ze mogen niet meer in parken, bioscopen, schouwburgen en zwembaden komen. En waarom? Enkel omdat ze Joods zijn!” De emotie in Willem’s stem was onmiskenbaar. “Het is hun vaderland, hun thuis, maar hoe kun je zo iets nog je thuis noemen als er zulke vreselijke dingen gebeuren?” Jan keek Willem verbijsterd aan, de ernst van de situatie drong diep door. “Het is verschrikkelijk wat daar gebeurt, Willem, maar je kunt er helaas niets aan doen.” “Ja, maar kijk naar die NSB'ers hier in Nederland,” vervolgde Willem, zijn stem nu vol boosheid. “Hitler trekt zich nergens iets van aan. Kijk naar Oostenrijk, dat hij zonder weerstand heeft ingelijfd. Die man is gek, en zijn haat tegen de Joden is enorm.” Jan zag de vlammen in Willems ogen, zoals zo vaak gebeurde als hij zich ergens over opwond. Het contrast tussen Willems verontwaardiging en de dagelijkse kalmte van hun omgeving was schrijnend. Willem herstelde zich en stopte de brief terug in zijn bureaula. “Misschien zie ik het allemaal te somber in,” zei hij uiteindelijk, zijn toon kalmer, maar de bezorgdheid in zijn ogen bleef.

Terwijl ze daar zaten, drongen de geluiden van kinderen die buiten speelden, het gezang van vogels en het zachte gerinkel van voorbijrijdende fietsen tot hen door. Het contrast tussen hun zorgen en de ogenschijnlijke rust van de wereld daarbuiten was schrijnend. Het was een stille herinnering aan de onrust die buiten hun directe wereld lag, maar die hun gemoedsrust steeds meer begon te bedreigen.

Hoofdstuk 3: "De List op de Pier"

Willem en Erik hadden met een mengeling van amusement en medeleven gezien hoe Jan nerveus zijn moed bijeen had geraapt om Anna uit te nodigen voor een dagje Scheveningen. Ze waren zich al langer bewust van de stille, groeiende affectie die Jan voor haar koesterde, maar hadden dit altijd respectvol onopgemerkt gelaten. Erik, altijd de strateeg, had er subtiel voor gezorgd dat Jan en Anna vorige week alleen achterbleven in het café aan de Dorpsstraat. De subtiële knipoog die hij toen naar Willem had geworpen, was handig opgepikt. Nu, met Anna die vandaag zou meegaan, leek hun plan geslaagd. Erik, altijd vol bravoure en charme, had zichzelf erbij neergelegd dat Anna nooit voor zijn avances was gezwicht. Ondanks zijn onmiskenbare talent om vrouwen voor zich te winnen, was Anna duidelijk niet te vangen met de gebruikelijke vleierij. Toch was er een diepe vriendschap tussen hen ontstaan, één die Erik koesterde. Thuis, in de eenvoudige maar warme woning van zijn ouders, was Erik bezig met de laatste voorbereidingen voor de dag. Het huis, vol van herinneringen aan een liefdevolle opvoeding, weerspiegelde de harde arbeid van zijn ouders. Ze hadden zich altijd voor hem opgeofferd, ondanks de financiële beperkingen. Zijn vader, een man van weinig woorden maar met een onwrikbare werkhethiek, had jarenlang in de fabriek gewerkt. De sporen van zijn harde arbeid waren duidelijk te zien aan de ruwe handen en de diepe rimpels op zijn gezicht. Eriks moeder, een zorgzame vrouw met een hart van goud, had altijd haar best gedaan om het gezin te ondersteunen. Ze had hem geleerd om hard te werken, maar ook om trouw te blijven aan zijn familie, ongeacht de moeilijkheden. Haar zelfgemaakte maaltijden en de warmte van haar aanwezigheid hadden het huis altijd gevuld met liefde en comfort. Erik was vastbesloten om iets terug te doen voor zijn ouders, om hen te laten zien dat hun offers niet voor niets waren geweest.

"Ha jongens," riep Erik opgewekt terwijl hij zijn fiets uit het schuurtje haalde. Zijn ogen schitterden van opwindning.

Jan en Willem groette uitbundig terug, allebei gekleed in luchtige zomerkleding, passend bij de tropische hitte van die dag. De zon stond al hoog aan de hemel, en de belofte van een prachtige dag hing in de lucht. "We moeten eerst Anna nog ophalen," merkte Jan op, terwijl hij probeerde de lichte trilling in zijn stem te verbergen.

"Dat weten we," antwoordde Erik met een veelbetekenende knipoog naar Willem, die glimlachend terug knikte. Ze wisten allebei dat deze dag belangrijk was voor Jan, en ze hadden stilzwijgend afgesproken hem alle ruimte te geven om tijd met Anna door te brengen. Anna voegde zich al snel bij hen, stralend in haar zomerjurk. Haar glimlach was warm, en Jan voelde zijn hart even sneller kloppen toen hun blikken elkaar kruisten. Samen fietsten ze naar het station, waar ze de korte treinreis naar Scheveningen maakten. De frisse wind en de zilte geur van de zee begroetten hen toen ze het station verlieten, en een golf van opwinding spoelde over hen heen. Het strand was druk, vol met mensen die, net als zij, de hitte van de stad wilden ontvluchten. Het zachte zand voelde warm aan onder hun blote voeten, en de geluiden van lachende kinderen en ruisende golven vulden de lucht. Ze vonden een plek vlak bij de pier, waar ze hun handdoeken neerlegden en hun koelbox openden. Erik, altijd in voor een feestje, had ervoor gezorgd dat deze gevuld was met koele drankjes en wat snacks. "Hier zitten we goed," zei Erik, terwijl hij zijn handdoek uitschudde en zich naast Willem liet vallen. Hij wierp een blik op Jan en Anna, die wat verderop stonden en naar de zee keken. "Wat denk je?" vroeg Willem, terwijl hij zich naar Erik boog. "Zal hij eindelijk zijn kans grijpen?" Erik glimlachte en haalde zijn schouders op. "Als hij het vandaag niet doet, weet ik het ook niet meer. Maar laten we hem de ruimte geven. Wij vermaken ons wel, toch?" "Wat dachten je ervan, Willem? Zullen wij een duik nemen?" stelde Erik voor. Zonder op antwoord te wachten, klopte hij Willem op de schouder en rende richting de zee. Willem begreep de hint en rende achter Erik aan, hun lachen vermengd met de geur van zeewater. Jan keek hen na en merkte dat de tijd rijp was om alleen met Anna te zijn. Erik had tijdens de treinrit al genoeg gepraat, zoals altijd, en Jan vond het fijn dat hij nu de kans kreeg om met Anna te praten. Hij probeerde zijn gedachten te ordenen en zocht naar de juiste woorden, zijn hart klopte in zijn keel. Met zijn tenen tekende Jan figuurtjes in het zand terwijl hij zijn moed verzamelde. Uiteindelijk, met een lichte schuchterheid, bracht hij het onderwerp ter sprake. "Zouden wij niet een keer alleen met elkaar iets kunnen gaan drinken?" vroeg hij, zijn stem een tikkeltje onzeker maar hoopvol. Anna keek op van de zee en glimlachte. "Alleen wij twee?" herhaalde ze, haar stem lichtvoetig maar met een blos op haar wangen die sprak van oprechtheid. Ze was zich goed bewust van Jans gevoelens voor haar

en kon niet ontkennen dat ze zelf iets voor hem begon te voelen. Ze had vaker met avances van jongens te maken gehad, maar Jan was anders. Zijn oprechte aard en de manier waarop hij haar benaderde raakten iets in haar, hoewel ze dat gevoel nog niet helemaal kon plaatsen. Daarom hield ze het voorzichtig en liet ze haar gevoelens langzaam groeien. Jan, met een vuurrood gezicht, keek nerveus naar de zandkorrels aan zijn voeten en wachtte gespannen op haar antwoord. “Het lijkt me erg leuk om samen een keer iets te gaan drinken, Jan,” zei Anna uiteindelijk, terwijl ze zijn hand vastpakte. Jan voelde een warme gloed van binnen toen hij naar hun handen keek die elkaar raakten. Het contact was kort, maar genoeg om een stroom van emoties in hem op te roepen. In de verte kwamen Erik en Willem lachend en stoeiend uit de zee, hun stemmen mengend met het geruis van de golven. Jan en Anna lieten elkaars hand snel los, hun gezichten nog steeds rood van de opwinding. Erik, nat van het zoute water en met druppels die glinsterden in de middagzon, rende op Jan af en tilde hem op. “Je had niet gedacht dat je aan een dagje Scheveningen zonder nat worden zou ontsnappen, hè?” lachte Erik, waardoor Jan ook drijfnat werd en het zand aan zijn lichaam plakte. Jan maakte zich er niet druk om. De opwinding van het moment en de belofte van een afspraakje met Anna overtroffen alles. Toen de zon langzaam begon te zakken en de lucht roze en oranje kleurde, besloot het gezelschap dat het tijd was om het strand te verlaten. De temperatuur begon te dalen, en de zwoele zomerdag maakte langzaam plaats voor een aangename avondbries. Ze kleedden zich weer aan, trokken hun kleding over hun zwemkleding heen en pakten hun handdoeken in. Terwijl ze langs het imposante Kurhaus slenterden, op zoek naar een bescheiden eetgelegenheid, braken de sonore klanken van de branding door de lucht, vermengd met een schrille stem die de stilte doorbrak. "Volk en Vaderland! Koop hier uw Volk en Vaderland!" Op de hoek van de boulevard stond een kleine, gehavende man, zijn kleding versleten en zijn gezicht getekend door de ontberingen van het leven. Voor hem lag een stapel kranten, zijn bron van inkomsten in deze onzekere tijden. Achter hem, in een dreigende houding, stonden twee WA-mannen, leden van de weerbaarheidsafdeling van de NSB, de Nederlandse tak van het nazisme. Hun zwarte uniformen straalden een autoritaire kilte uit, en hun blikken waren gevuld met de arrogantie die hen kenmerkte.

Anton Mussert, de controversiële leider van de NSB, had zijn ideologie met kracht en overtuiging gepredikt, een ideologie die tot doel had het Nederlandse volk in de greep van het nationaal-socialisme te krijgen, een spiegel van het Duitse nazisme onder Hitler. De twee WA-mannen, met hun gebalde vuisten en dreigende uitstraling, straalden een soort zelfgenoegzaamheid uit die hen tot een bijna tastbare bedreiging maakte. Jan, zijn ogen vol afschuw, pakte Willem bij de arm. "Laten we gewoon doorlopen," zei hij, zijn stem voorzichtig maar vast. Maar Willem stond stil, zijn ogen gevangen door de verschijning van de twee mannen. De woede in zijn blik was niet te missen, en Jan kon de verhitte spanning in hem voelen. "Alsjeblieft, Willem," smeekte Jan. "Het heeft geen zin om nu iets te doen." Erik, met de kalmte van iemand die gewend was zijn emoties te controleren, stapte naar voren. "Willem," zei hij met een stem die zowel geruststellend als gezaghebbend klonk, "ik begrijp je gevoelens, maar we moeten hier met strategie en niet met blinde woede handelen." Willem knikte, de woede in zijn ogen plaatsmakend voor een stille kalmte. "Wat heb je in gedachten?" vroeg hij, terwijl hij zijn focus niet van de WA-mannen afwendde. Erik begon zijn plan uit te leggen. Jan en Anna luisterden aandachtig. De krantenverkoper riep zijn leuzen, nietsvermoedend van het drama dat zich zou ontfouwen. "Volk en Vaderland! Koop hier uw Volk en Vaderland!" De meeste voorbijgangers negeerden de man en zijn boodschap, en zelfs de WA-mannen leunden verveeld tegen het hek dat hen scheidde van het strand. Op dat moment verscheen Anna, elegant en zelfverzekerd, als het aas in hun strategische vangnet. "Heren, mag ik u iets vragen?" vroeg Anna, terwijl ze zich tot de WA-mannen wendde.

De mannen, hun ego's gestreeld door de aandacht van de aantrekkelijke vrouw, duwden de krantenverkoper ruw opzij en stapten naar voren. "Uiteraard, mevrouw," antwoordde een van hen, zijn stem verzacht door haar aanwezigheid, terwijl de andere knikte, zijn houding een combinatie van trots en arrogantie. Anna, met een schijnbare verlegenheid, keek bescheiden omlaag. "Oh, het spijt me," begon ze, haar stem met een vleugje dramatiek. "Ik was net op de pier en mijn schoen is vast komen zitten tussen de planken. Ik krijg hem er met geen mogelijkheid meer uit." Ze keek hen smekend aan. "Twee sterke heren zoals jullie kunnen me vast wel helpen, toch?"

De mannen, nu met hun zelfvertrouwen op zijn hoogtepunt, bogen lichtjes en volgden Anna naar de pier.

Terwijl de WA-mannen hun weg naar de pier vervolgden, merkten ze niet dat drie jongens hen op een afstand volgden. Ze liepen de mannen voorbij, hun aandacht gefocust op iets anders dan de situatie op de pier. Op de pier aangekomen, stopten ze in het midden, de golven van de Noordzee woest en onverzettelijk onder hen klotsend. Anna wees tussen de houten planken.

"Hier moet het zijn," zei ze, haar wenkbrauwen opgetrokken en haar lippen iets verend van verontschuldigende schaamte. De golven brulden tegen de betonnen pilaren, een onheilspellend achtergrondgeluid. De WA-mannen keken naar beneden, maar zagen niets. "Ik zie niets," bromde een van de mannen. "Misschien is je schoen door de planken gezakt en in zee beland," suggereerde de andere. De dame deed alsof ze verstijfde van schrik. "Oh nee, dat zou vreselijk zijn. Mijn mooie schoen verloren!"

De mannen liepen naar de reling en staarden naar het kolkende water onder hen. Op dat moment klonk plotseling een knal die leek op een schot. Geschrokken draaiden de WA-mannen zich als één man om, hun ogen wijd van schrik. Voordat ze beseften wat er gebeurde, voelden ze stevige handen hun benen grijpen. Het ging zo snel dat ze geen tijd hadden om zich te verzetten. In een vloeiende, krachtige beweging werden ze zonder pardon over de reling van de pier de zee in gekatapulteerd. Hun geschreeuw werd al snel overstemd door het ruwe kabbelen van de golven die hen onverbiddelijk onderdompelden. Ze spartelden hulpeloos in het water, hun zwarthemden doordrenkt en zwaar van het zeewater. Vanaf de pier weerklonk zacht gelach, aanvankelijk onderdrukt, maar het klom al snel op tot een luide, aanstekelijke lach. De vier vrienden, Jan, Willem, Anna en Erik, konden hun geamuseerde reacties niet verbergen. Ze renden snel weg van de scène, hun lichamen licht en energiek van de plotselinge daad van verzet. Het gevoel van opwindning pompte door hun aderen, en hun harten bonsden wild van de adrenaline. Omstanders op de pier, die alles in stilte hadden gadeslagen, wierpen hen goedkeurende blikken toe. Sommigen glimlachten onopvallend, anderen knikten langzaam, alsof ze instemden met de rechtvaardigheid van de actie. Het was een kort, maar duidelijk moment van collectieve solidariteit tegen de NSB, en het voelde als een overwinning die groter was dan de daad zelf. De pier was ineens vervuld met een verborgen energie, een

gedeeld besef dat er verzet was, hoe klein ook. De krantenverkoper, die dichtbij had gestaan, staarde vol ongeloof naar zijn stapel kranten. Zijn mond hing open van verbazing, terwijl hij probeerde te bevatten wat er zojuist was gebeurd. Net op dat moment rukte Erik de bovenste stapel kranten uit zijn handen en met een krachtige zwaai slingerde hij de kranten over het strand. De wind greep de kranten mee, die als grote bladeren op het zand neerdaalden. "Volk en Vaderland" lag verspreid, de NSB-leuzen stil geabsorbeerd door het kustlandschap. "Dat ruimt tenminste op," riep hij grijnzend. Nog steeds schaterend van het lachen renden de vier vrienden richting het station. De spanning van het moment smolt weg, vervangen door de zorgeloze lichtheid van hun jeugd. Toen ze eindelijk hun treincoupé bereikten, omhulde de stilte hen als een warme deken. De coupé was een toevluchtsoord van rust, een schril contrast met de opwinding van de pier. De ramen van de trein glinsterden in het vroege middaglicht, terwijl de stad achter hen vervaagde. "Heb je hun gezichten gezien?" grinnikte Willem, terwijl hij met de rug van zijn hand tranen van het lachen uit zijn ogen veegde. "Ze wisten werkelijk niet wat hen overkwam."

Hij zakte tevreden in zijn stoel, zijn lichaam nog na bevend van de opwinding. Het was alsof er een last van hem afviel. De NSB, de beweging die hij verachtte om wat ze zijn familie in Duitsland hadden aangedaan, was voor een ogenblik belachelijk gemaakt. Een kleine daad van verzet, maar het voelde groots. Hij sloot zijn ogen even, genoot van het moment, en liet zijn gedachten afdwalen. "Dit was voor David," dacht hij bij zichzelf, zijn gedachten terugkerend naar zijn neef. De glimlach op zijn gezicht was niet te onderdrukken. David, zijn neef die in Duitsland met zoveel tegenslagen te maken had gekregen, zou trots op hem zijn geweest. Het was een daad van verzet, niet alleen tegen de bezetter, maar ook tegen de haat en het onrecht dat de Joden trof. In dat moment voelde Willem zich sterker dan ooit, zijn daad was een symbolische overwinning in een strijd die zoveel groter was dan hen allemaal. "Ze zullen het weten," fluisterde Willem, "we laten ons niet zomaar uitwissen." Terwijl de trein zachtjes begon te rijden, voelde Willem een rust over zich komen. Hij keek naar zijn vrienden, allemaal lachend, en wist dat dit moment voor altijd in hun herinneringen gegrift zou staan. Het was een klein, maar essentieel onderdeel van hun strijd tegen het onrecht dat hen omringde.

Hoofdstuk 4: Onzekere Tijden

Jan zat aan zijn vertrouwde tafeltje in Café Doornebos en tuurde naar buiten terwijl hij wachtte op Anna. Hij had net een kop koffie besteld bij Koos, de vriendelijke eigenaar van het café die ze allemaal goed kenden. Buiten zag hij een groep WA-mannen voorbij marcheren, een beeld dat steeds vaker voorkwam in de straten. Zijn gedachten dwaalden af naar de dag dat ze met z'n allen in Scheveningen waren geweest. Twee van die WA-mannen hadden toen een onverwachte zwemles gekregen. Een grijns speelde om Jans lippen terwijl hij aan dat voorval terugdacht. Dat was bijna een jaar geleden, en er was sindsdien veel veranderd. Jan en Anna waren inmiddels een stelletje geworden, nadat ze samen naar de bioscoop waren geweest en na afloop wat hadden gedronken. Bij haar voordeur had hij haar naar zich toe getrokken en voorzichtig gekust. Sindsdien liepen ze trots hand in hand, hun relatie openlijk tonend aan de wereld. In de weken en maanden die volgden, veranderde er veel in het leven van Jan en Anna. Wat begon als een verlegen afspraakje naar de bioscoop, waar ze nerveus naast elkaar zaten en meer aandacht hadden voor hun kloppende harten dan voor de film op het doek, ontwikkelde zich al snel tot een relatie die geen geheimen meer kende. Na die eerste onhandige en spannende zoen bij haar voordeur, leek alles ineens in een stroomversnelling te raken. De kerstdagen werden doorgebracht bij Jans familie, die Anna met open armen ontving. In het knusse huis waar de geur van dennennaalden en versgebakken brood de kamers vulde, werd gelachen en gezongen alsof de oorlogsdreiging iets was van een verre wereld. De nieuwjaarsviering bracht hen naar Anna's familie, waar het feest net zo warm en hartelijk was. Oudejaarsavond werd het hoogtepunt, toen ze samen met hun vrienden een gala in de stad bijwoonden. De avond was gevuld met glitter, dansen en champagne, en voor een paar kostbare uren voelden ze zich onoverwinnelijk, alsof de wereld om hen heen niet langzaam in brand stond. Erik, die zijn draai had gevonden in de verzekeringswereld, leek een zekere rust te hebben gevonden in zijn nieuwe leven. Willem, daarentegen, was begonnen met zijn studie geneeskunde, maar het was duidelijk dat de wereldproblemen een zware tol eisten op zijn gemoedstoestand. Zijn studietijd werd overschaduwed door de onrust die hem naar de wereldpolitiek trok, een niet te negeren afleiding in tijden van internationale spanning.

De wereld was veranderd sinds het Duitse leger Polen was binnengevallen in 1939. De oorlogsdreiging leek met elke dag dichterbij te komen. Nederland had zich gemobiliseerd en de dienstplichtigen waren uit het arbeidsproces gehaald om de wapens op te nemen. Jan, nog net te jong om direct te worden opgeroepen, keek met bezorgdheid naar de onontkoombare toekomst. Anna's broer, Frits, was al opgeroepen en zou oorspronkelijk met Pinksteren naar huis komen, maar de militaire verloven waren ingetrokken, een signaal van de verscherpte noodtoestand. Buiten het café, waar de lente zijn groene vingers over de stad uitstrekten, zag Jan een groep mensen voorbijtrekken. Sommigen haastig, anderen slenterend, hun levens in een ritme van alledaagsheid dat een schril contrast vormde met de wereldpolitieke onzekerheden. De bomen stonden in bloei, en de stad was getooid in een kleurrijke pracht van bloemen die de somberheid van de tijd leken te verzachten. Het geroezemoes van de mensen op straat mengde zich met het getjilp van vogels die hun nesten in de oude bomen bouwden. Jan keek naar de horizon en dacht aan de onzekere tijden die hen te wachten stonden. De wereld stond op de rand van grote veranderingen, maar voor nu was Nederland nog neutraal en leek het de dreiging van de oorlog te kunnen ontlopen. Jan was bijna achttien, en de gedachte aan de dienstplicht hing als een schaduw boven zijn toekomst. "Jan," hoorde hij Anna's stem, en hij draaide zich om. Anna liep het café binnen met een bezorgde blik op haar gezicht. Haar blonde haren leken nog stralender in het zachte lentezonlicht dat door de ramen naar binnen viel. Ze droeg een lichte witte rok en had haar jas losjes over haar schouders gehangen. "Anna," begroette Jan haar met een glimlach terwijl hij opstond om haar een zoen te geven. Ze nam plaats tegenover hem, haar zorgen duidelijk zichtbaar in haar heldere ogen. "Wat is er?" vroeg Jan bezorgd, terwijl hij haar hand vastpakte. Anna zuchtte en staaarde naar het gerafelde tafelkleed voor haar. "Het is Frits," begon ze, haar stem zacht. "Hij komt niet naar huis met Pinksteren." "Alle verloven zijn inderdaad ingetrokken," vulde Jan aan, wetende dat dit slechts het topje van de ijsberg was. Anna keek hem aan, en haar ogen waren gevuld met angst. "Het is anders deze keer, Jan," fluisterde ze. "Het voelt anders. Jan probeerde zijn eigen bezorgdheid te onderdrukken. Hij pakte haar hand steviger vast, "Maak je geen zorgen, Anna. Frits is vast in goede handen. Het zal vast wel meevallen."

Anna wist dat Jan probeerde haar gerust te stellen, maar haar bezorgdheid bleef. "Het is anders deze keer, Jan. Ik voel het gewoon." Terwijl ze haar koffie dronk, kon Jan alleen maar hopen dat Anna's voorgevoelens ongegrond zouden blijken te zijn. Hij wist dat de wereld onzeker was en dat de dreiging van de oorlog steeds dichterbij kwam. Wat de toekomst ook zou brengen, hij was vastberaden om er voor Anna te zijn en haar te steunen in deze onzekere tijden. Anna wilde het gesprek over een andere boeg gooien. Ze zuchtte nog een keer, alsof ze van onderwerp wilde veranderen. "Ik heb eigenlijk niet zoveel zin om vanavond met Erik en Willem op stap te gaan," bekende ze. "Kunnen we niet gezellig met z'n tweeën iets gaan doen?" Jan had Erik en Willem al een tijdje niet gezien en verheugde zich eigenlijk op deze avond. Hij glimlachte en probeerde Anna te overtuigen. "Misschien zorgt het wel voor afleiding," opperde hij. "Het zal goed zijn om even je gedachten te verzetten." Anna grinnikte en voegde eraan toe, "Met Willem wordt dat lastig. Die heeft het alleen nog maar over oorlog." Jan lachte. "En Erik lijkt het allemaal wel spannend te vinden en denkt dat voornamelijk hijzelf onoverwinnelijk is."

Anna knikte instemmend. Ze wist dat Jan graag tijd met zijn vrienden doorbracht, maar ze hoopte stiekem dat hij toch voor haar zou kiezen vanavond. Ze had het afgelopen jaar zoveel tijd met hem doorgebracht en genoot van hun momenten samen. "Zullen we dan toch maar?" stelde Jan voor terwijl hij, als een echte heer, haar jas voor haar openhield en een lichte buiging maakte.

Anna glimlachte en speelde met haar haar. "Vooruit dan maar," antwoordde ze en trok haar neus op, een ondeugende blik in haar ogen. Ze moesten allebei lachen, blij dat ze samen waren en hun zorgen even konden vergeten. Arm in arm verlieten ze Café Doornebos, en terwijl ze naar buiten liepen, keken ze uit naar de avond die voor hen lag. Wat Anna en Jan op dat moment, 9 mei 1940, niet wisten, was dat ze veel vroeger op zouden staan dan gepland, en dat de wereld om hen heen voor altijd zou veranderen. Binnen in het café keek Koos, de eigenaar, glimlachend naar het vertrekkende stel. Hij kende Jan en Anna goed, aangezien ze hier vaak kwamen. Hij wist dat de wereld buiten onzeker was en dat de tijden moeilijk waren, maar in zijn café probeerde hij een gastvrije en geruststellende sfeer te creëren voor zijn klanten.

Trees, zijn vrouw, stond achter de bar en veegde wat denkbeeldige stof weg. Ze knikte naar Anna en Jan terwijl ze fluisterend tegen

Koos zei, "Ze maken zich zorgen, hè?" Koos knikte en antwoordde even zachtjes, "Ja, dat doen ze. We moeten hopen dat alles goed komt." Trees keek naar haar man met een blik vol bezorgdheid, wetende dat ze samen door moeilijke tijden zouden gaan als Nederland inderdaad in een oorlog betrokken zou worden. Samen zouden ze proberen hun café een toevluchtsoord te maken voor de mensen die even wilden ontsnappen aan de onzekerheden van de buitenwereld.

Hoofdstuk 5: Onder de Schaduw van Oorlog

Een luid gerommel deed Jan opschrikken uit zijn diepe slaap. Wat hoorde hij toch? Het klonk als onweer, maar dan aan één stuk door. Met slaperige ogen wreef hij de slaap eruit en snelde naar zijn raam. Hij schoof het gordijn opzij en staaarde naar buiten, waar het donker was met alleen het zwakke schijnsel van de maan. Daar, in de flauwe schemering, zag hij iets wat hij nog nooit had gezien. Het waren vliegtuigen, tientallen, zo niet honderden, die in formatie overvlogen. Het gaf een oorverdovend gebulder, en de lucht trilde van het geluid van hun motoren. Angst greep Jan bij de keel.

Jan rende de trap af in zijn pyjama, haastig de voordeur opengooiend. Zijn vader stond al buiten, zijn blik gefixeerd op de vliegtuigen die als donkere schaduwen in de nacht voorbij schoten. 'Het is oorlog, jongen,' zei zijn vader met een sombere stem, zijn ogen nog steeds op de vliegtuigen gericht. 'Dat zijn Duitse vliegtuigen.' Het afweergeschut begon te donderen en tussen de vliegtuigen zag Jan plotseling kleine witte lichtflitsen. Ze werden aangevallen. Jan voelde een misselijkmakende angst. Wat hij nooit voor mogelijk had gehouden, was nu werkelijkheid geworden. Het was oorlog, maar wat betekende dat eigenlijk?

Samen met zijn vader bleef Jan naar de dreigende lucht staren, terwijl het afweergeschut woest knalde en de vliegtuigen stoïcijns verder vlogen. Jan bleef samen met zijn vader stilzwijgend naar boven turen. De meeste vliegtuigen waren nu voorbij, en ze liepen samen weer naar binnen. "Ze zullen straks nog wel terugkomen," zei Jans vader ernstig. "Als ze hun bommen of materiaal hebben afgeworpen." Ze gingen aan de grote keukentafel zitten, en Jan kon de zorgen in zijn vaders ogen zien. Hij dacht aan Anna, aan haar broer Frits, en aan wat de oorlog zou betekenen voor hun leven en hun plannen. Jans vader legde zijn arm om Jans schouder, en samen zaten ze in stilte, terwijl ze zich afvroegen wat de toekomst zou brengen. "Van slapen zal nu toch wel niks meer komen," doorbrak Jans vader de stilte terwijl hij de koffie opzette. "We zullen eens horen of er nieuws is op de radio. Hoe laat is het, Jan?"

Jan tuurde strak voor zich uit met zijn armen gekruist op de keukentafel en antwoordde niet. Zijn vader zag dat zijn zoon, in gedachten verzonken, aan tafel zat en ging tegenover hem zitten. "Luister, Jan," begon zijn vader opbeurend. "Ga nou niet gelijk somber zitten wezen. We zijn nog lang niet verslagen. We hebben

een goed leger en misschien gooien we de Duitsers ons land zo weer uit." Terwijl hij het tegen zijn zoon zei, geloofde ook hij niet dat Nederland lang stand zou houden tegen de oppermachtige Duitsers die binnen een paar weken door Polen waren getrokken. Maar om zijn zoon iets op te beuren, zei hij het zo geloofwaardig mogelijk. Jans vader liep naar de radio en begon aan de knoppen te draaien. "En?" vroeg Jan gespannen.

"Helemaal niets," antwoordde zijn vader. "Ons land is zo overrompeld. We zullen nog geduld moeten hebben. Ik ga je moeder wakker maken. De rest van de kinderen laten we slapen, die horen het gauw genoeg." Jan bleef achter in de keuken en hij moest denken aan de broer van Anna, Frits. Anna zou ongetwijfeld nu ook wakker zijn en zich vreselijk ongerust maken over haar broer. Ze had dus toch gelijk gehad. Had hij er dan toch te licht over gedacht? Hij wou dat hij nu bij haar was, maar het was nog veel te vroeg om er op uit te trekken. Zodra het kon, stapte hij op de fiets.

Zijn moeder kwam inmiddels ook de trap af lopen en aan haar gezicht te zien was ze erg geschrokken van het nieuws dat zijn vader haar verteld had. Haar ogen waren rood omrand en lagen donker in de kassen. Ze probeerde in ieder geval niets te laten blijken, maar Jan kende zijn moeder maar al te goed. "Heb je honger?" vroeg ze zo opgewekt mogelijk. Het laatste waar Jan op dit moment aan moest denken was eten. Hij had een enorme knoop in zijn maag die hem beroerd maakte. Zijn vader was weer naar buiten gelopen en riep naar binnen dat de eerste vliegtuigen alweer op de terugweg waren. Dat moest betekenen dat de Duitsers niet ver weg waren of dat ze dichtbij iets gebombardeerd hadden. Na een paar minuten werd het in de lucht weer rustig. Jan, die op advies van zijn moeder toch maar weer in bed was gekropen, lag roerloos onder de dekens, omgeven door de kille stilte van de vroege ochtend. De rust in zijn kamer leek bijna onwerkelijk, een valse schuilplaats voor de onrust die in hem brandde. Terwijl het eerste ochtendgloren zijn kamer begon te verlichten, dwong de knagende zorg hem om wakker te blijven. Zijn gedachten cirkelden rond Frits, Anna's broer, die ergens ver weg in de chaos van de oorlog verkeerde. Zouden de omstandigheden hem gunstig gezind zijn? Zou hij in staat zijn om veilig naar huis terug te keren? De angst voor Anna's pijn, die hem nogmaals raakte zoals bij hun laatste ontmoeting, zat als een zware last op zijn borst.

De toekomst leek plotseling een onbekende en gevaarlijke horizon te bieden. Wat zou de oorlog betekenen voor zijn eigen leven? Zou hij binnenkort gedwongen worden om zijn dromen op te geven en zich aan te melden om zijn land te dienen? De onrustige gedachten over zijn eigen toekomst, evenals die van zijn vrienden Erik en Willem, kwamen als schaduwachtige figuren tevoorschijn, elk met hun eigen onzekerheden en angstige vragen. De subtiele geluiden van de buitenwereld drongen door het dunne gordijn van zijn slaapkamer, het fluisteren van de wind, het gedempte geklets van zijn ouders beneden, maar konden geen troost bieden in deze turbulente gedachten. Ondanks zijn pogingen om zich te ontspannen, bleven zijn gedachten in een tumultueuze draaikolk van zorgen en onzekerheid ronddraaien. Uiteindelijk, uitgeput door de strijd in zijn geest, viel Jan in een rusteloze en onrustige slaap. In zijn dromen werd hij omhuld door een chaotische symfonie van vernietiging. Bommen die ontploften, granaten die insloegen, en kogels die met een doodse precisie door de lucht zoefden. In de schemerige bossen van zijn nachtmerrie probeerde Jan wanhopig te ontsnappen aan een angstaanjagend geluid dat steeds dichterbij kwam. De grond trilde onder zijn voeten, en de verschrikking van het onzichtbare kwaad dreigde hem te verpletteren. Plotseling verscheen Erik, gekleed in een uniform van de WA. De ondeugende grijns die Jan zo goed kende, was nu een grijns van ironie en dreiging. Erik greep Jan met brute kracht vast en wierp hem in een diepe, donkere kuil. Jan viel, steeds dieper en dieper, de paniek greep hem als een ijskoude hand om zijn keel. Hij probeerde te schreeuwen, maar zijn stem werd verstikt door de angst die hem omhulde. Met een schok werd Jan wakker. Zijn nek was klam van het zweet, en zijn dekens waren in een verwarde chaos om hem heen gegooid, als een teken van de strijd die hij in zijn slaap had geleverd. Zijn kussen lag onder zijn bureau, ver van de plek waar hij het normaal gesproken zou vinden, te midden van de rommelige schoolspullen die daar lagen. Het duurde enkele momenten voordat Jan volledig beseftte waar hij was. De nachtmerrie had hem dieper in de slaap getrokken dan hij had verwacht. Zijn horloge op het nachtkastje gaf tien over negen aan. Hij had veel te lang geslapen. Met een gevoel van haast en vermoeidheid stapte Jan uit bed, legde de dekens weer op hun plaats en viste zijn kussen onder het bureau vandaan.

Buiten scheen de zon op een manier die bijna onwerkelijk leek, gezien de chaos die de nacht ervoor was losgebarsten. Jan kwam geeuwend de trap af, de geur van verse koffie en gesmeerde boterhammen vulde de keuken. Het was een gewone ochtend, maar alles voelde anders. Zijn gezin zat gespannen rond de keukentafel, hun gezichten getekend door de zenuwen van de afgelopen nacht. Alleen zijn vijfjarige zusje zat rustig in een hoekje, verdiept in haar spel met een pop, onbewust van de spanning die de kamer vulde. Zijn vader had de radio op tafel gezet, de toon van de nieuwslezer op het ANP was duidelijk te horen, hoewel de stem krakerig en moeizaam door de oude luidsprekers kwam. Jan schoof aan tafel en ging naast zijn jongere broertje Peter zitten, die met grote, angstige ogen naar de radio keek. "Er komt zo een bericht van onze koningin, Jan," zei zijn vader, en op dat moment begon de radio te kraken alvorens de krakerige stem van de nieuwslezer de ruimte vulde met de woorden van koningin Wilhelmina. De boodschap was een mengeling van vastberadenheid en onzekerheid, en Jan voelde een kilte die door zijn lichaam trok. De wereld zoals hij die kende, was op dat moment voorgoed veranderd.

Mijn volk,

Na maanden van angstvallige neutraliteit en met de belofte om deze houding strikt te handhaven, is ons land in de nacht aangevallen door de Duitse weermacht. Ondanks de plechtige toezeggingen dat onze neutraliteit gerespecteerd zou worden, is deze belofte geschonden zonder enige waarschuwing.

Ik richt een vlamvend protest aan tegen deze grove schending van de goede trouw en de normen tussen beschaafde naties. Mijn regering en ik zullen onze plicht doen. Doet gij de uwe met uiterste waakzaamheid en innerlijke rust, zoals een rein geweten vereist. "Nee maar, het is toch echt," mompelde Jan, nog steeds niet helemaal overtuigd van wat hij zojuist had gehoord. De gedachte dat ze werkelijk in oorlog waren, leek zich maar langzaam door zijn bewustzijn te banen, alsof hij het niet volledig wilde geloven. Het nieuws had hem als een koude windvlaag geraakt, scherp en onmiskenbaar, maar toch leek het een onwerkelijke dimensie te hebben. Maar de ernst van de situatie liet hem geen tijd om erbij stil te staan. Met een ruk stond hij op en schoot de keuken uit, zijn hart bonzend in zijn borstkas. Zijn voeten trilden toen hij de trap op stormde naar zijn kamer, zijn gedachten racend als de voetstappen die weerkaatsten op de houten vloer. Met trillende handen trok hij

zijn kleren van de stoel waar hij ze de avond ervoor had neergegooid, terwijl zijn hoofd vol was van de chaos van het moment. Hij kon de bezorgde blikken van zijn ouders voelen, maar zelfs die drukten niet echt door in zijn bewustzijn. In hun ogen lag begrip vermengd met die stille, ouderlijke angst die nu overal leek te hangen. Iedereen wist wat er speelde, iedereen voelde de dreiging die nu werkelijkheid was geworden, maar de stilte sprak voor zich. Hij trok zijn broek aan, het stof strak over zijn knieën, en knoopte zijn overhemd dicht terwijl hij zijn schoenen in zijn haast nauwelijks vastmaakte. Eenmaal beneden merkte hij het glas melk op tafel op. Zonder erbij na te denken, hief hij het naar zijn mond en dronk het in één teug leeg. De koude vloeistof leek zijn droge keel iets te verzachten, maar het gaf geen verlichting voor de onrust die door zijn lichaam stormde. Hij moest weg, hij moest naar buiten. Hij moest naar Anna. Zijn moeder, met de rust van iemand die weet dat er niets is wat je kan zeggen om de situatie te veranderen, riep iets naar hem, maar haar woorden leken te verwaaien in de lucht voordat ze hem echt bereikten. Hij hoorde haar wel, maar het enige wat er in zijn hoofd omging, was de weg naar Anna. Hij greep zijn fiets van de standaard en stormde de straat op, de pedalen hard onder zijn voeten voelend terwijl hij zich voortstuwde. De straten hadden een vreemde, onrustige sfeer. Mensen stonden in groepjes, hun stemmen gefluisterd en opgewonden. Sommigen wezen naar de hemel, waar ze eerder die ochtend vliegtuigen hadden gezien. Anderen schudden hun hoofd, alsof ze het nieuws niet wilden of konden geloven. Jan ving flarden van gesprekken op, zoals “Weet je het al?” en “Ik zag ze vannacht vliegen,” maar hij schonk er nauwelijks aandacht aan. Het maakte nu allemaal niet meer uit. Hij moest naar haar toe. Zonder echt op te letten, sneed Jan een scherpe bocht om en knalde bijna frontaal tegen een andere fietser aan. Hij voelde de klap tegen zijn arm en verloor zijn evenwicht. Voordat hij het wist, lagen ze allebei met een smak op de grond. Zijn hoofd suisde terwijl hij overeind probeerde te komen en de wereld om hem heen even leek te draaien. Hij knipperde met zijn ogen, nog versuft van de val, en toen zag hij wie het was. Cor. Cor stond op, kreunend terwijl hij zijn fiets rechtzette. Jan voelde zijn hart sneller kloppen, en niet alleen door de schrik van de val. Cor was niet bepaald iemand die je graag tegenkwam. Met zijn vuurrode haar, altijd wild en ongekamd, en dat diepe litteken dat over zijn wang liep, zag hij er al even intimiderend uit als zijn reputatie deed vermoeden. Iedereen in de stad kende Cor;

hij was berucht om zijn duistere zaakjes, en zijn vader was een notoire dronkaard die iedereen in de buurt op afstand hield. Maar nu keek Cor Jan aan met een blik die niet kwaad was, maar eerder verrast. Cor stak zijn grote, gehavende hand uit naar Jan. "Jij moet haast hebben," bromde hij, terwijl hij Jan met verrassende kracht overeind hielp. Zijn stem was laag, bijna kalm, maar er zat een ruwe ondertoon in die Jan altijd ongemakkelijk maakte.

Jan slikte. "Sorry," stamelde hij, terwijl hij het zand van zijn broek afklopte. "Ik zag je echt niet." Cor lachte schamper. "Ik ben wel wat gewend, geen zorgen. "Je hebt het nieuws vast gehoord, toch? We zitten er middenin... oorlog. Het is begonnen, en ze komen hier ook naartoe, geloof me." Zijn stem klonk schor, alsof hij het gewicht van die woorden met moeite uitbracht. Zijn handen balden zich langzaam tot vuisten, de knokkels wit gespannen van de onderdrukte emotie. "Die Nazi's denken dat ze hier de baas kunnen spelen," vervolgde hij, zijn blik verstrakt. "Maar ze onderschatten ons. Ze onderschatten ons allemaal." Hij pauzeerde even, zijn schouders gespannen, alsof hij zich al voorbereidde op wat zou komen. "De eerste Duitser die denkt dat hij me kan aanraken..." Hij ademde diep in en liet de dreiging in zijn stem hangen.

"Die komt er niet zonder kleerscheuren vanaf," voegde hij er bijna fluisterend aan toe, maar de intensiteit in zijn stem was onmiskenbaar. Jan slikte opnieuw, de angst die hij voelde door zijn hele lichaam verspreidend. Cor was een jongen van weinig woorden, maar de woorden die hij sprak, droegen altijd een zekere dreiging met zich mee. "Ja, ik hoorde het," antwoordde Jan uiteindelijk, zijn stem zachter dan hij wilde.

Cor staarde hem nog een moment aan, zijn ogen donker en onderzoekend, alsof hij overwoog of hij meer zou zeggen. Maar in plaats daarvan stapte hij zonder verder iets te zeggen op zijn fiets en reed weg. Zijn silhouet verdween snel om de hoek, alsof hij nooit echt had bestaan. Jan bleef staan, verbijsterd door de ontmoeting en nog steeds in van de val. Hij keek naar zijn broek en zag het gat dat erin was gescheurd, de schaafplek eronder brandde tegen de ruwe stof. "Ook dat nog," mompelde hij zacht, terwijl hij zijn fiets weer oppakte. Gelukkig was die nog heel, en met een korte zucht klom hij weer op het zadel. Dit keer fietste hij iets rustiger. Zijn gedachten dwaalden af naar Cor en wat er zich allemaal in die jongen moest afspelen. Iedereen hield afstand van hem, maar nu had hij Jan overeind geholpen. Er zat meer achter die ruwe buitenkant dan

iedereen misschien dacht. Hij reed de apotheek voorbij, nam de bocht wat voorzichtiger en draaide het portiekje in dat naar Anna's achtertuin leidde. Het huis van Anna en haar familie had altijd een bijzondere aantrekkingskracht op Jan gehad. Het straalde iets ouderwets en vertrouwds uit, alsof het een stille getuige was van een verleden dat hij nooit had gekend maar wel voelde. De bakstenen gevel was verweerd door de jaren heen, alsof het gebouw in stilte de tand des tijds had doorstaan. Klimop kroop langzaam maar zeker omhoog langs de muren, klampte zich vast aan elke scheur en spleet, en gaf het huis een romantische, bijna sprookjesachtige uitstraling. Toch was het niet te missen dat de verf op sommige plekken begon af te bladderen en de houten kozijnen hun beste tijd wel hadden gehad. Het gaf het huis een zekere melancholie, een mengeling van schoonheid en vergankelijkheid. Binnen was het huis net zo charmant, maar ook iets donkerder en sfeervoller dan de buitenkant misschien deed vermoeden. De zware meubels van donker hout, sommige al generaties in de familie, stonden verspreid door de kamers. Ze hadden een glans die alleen kon ontstaan door jaren van gebruik en liefdevolle zorg. Boven de open haard, waar in de wintermaanden een warm, knisperend vuur brandde, hingen oude schilderijen in zware lijsten, de gezichten van voorouders die leken te waken over de familie. Alles aan dit huis ademde traditie en een gevoel van onveranderlijkheid, alsof de wereld buiten wel mocht veranderen, maar dit huis altijd hetzelfde zou blijven. Achter het huis, verborgen voor nieuwsgierige blikken vanaf de straat, bevond zich de apotheek, een plek die zowel vertrouwd als mysterieus was. De grote toonbank van donker hout was het middelpunt van de ruimte, waarachter planken vol glazen flessen en medicijn dozen stonden opgesteld. Elke fles had een ander etiket, met onbegrijpelijke Latijnse namen en stoffen waarvan Jan soms geen idee had waar ze voor dienden. De geur van de apotheek was iets wat je niet snel vergat; een mengeling van kruiden, chemicaliën en een vage, bijna aardse geur van oude medicijnen. Het was een geur die je onmiddellijk met de plek associeerde.

De wachtruimte was netjes en sober, met een paar stoelen langs de muur en een tafel waarop een stapeltje tijdschriften lag dat waarschijnlijk al jaren niet vernieuwd was. De glazen toonbank en de grote weegschaal gaven de ruimte een formele, professionele uitstraling, maar vandaag voelde alles anders. De gebruikelijke bedrijvigheid van de apotheek was verdwenen, en er hing een

vreemde, beklemmende stilte die zwaar op de schouders van iedereen leek te drukken. Toen Jan de tuin inliep en via de achterdeur naar binnen ging, hoorde hij haar zachte voetstappen al. Voordat hij iets kon zeggen, stond Anna voor hem, haar ogen rood en gezwollen van het huilen. Ze zei niets, maar vloog hem in de armen, en Jan voelde hoe ze hem stevig vasthield, alsof ze bang was dat hij ook zou verdwijnen. Minutenlang bleven ze zo staan, zonder woorden, terwijl hij haar zacht over haar rug wreef en haar betraande gezicht tegen zijn borst voelde drukken.

“Ik ben zo snel mogelijk gekomen,” zei Jan uiteindelijk, zijn stem zacht, bijna breekbaar. Hij slikte, want ook hij voelde de emoties naar boven komen. De zware last van de onzekere tijden drukte op hen beiden, maar nu ging het niet om hen; het ging om Frits, en het was duidelijk dat Anna het nauwelijks aankon. Samen liepen ze naar de achterkamer, waar Anna’s moeder in de grote fauteuil zat, haar ogen strak gericht op de foto van Frits die ze in haar handen hield. Ze was een vrouw die altijd kracht uitstraalde, maar nu zag ze eruit alsof het verdriet haar langzaam aan het breken was. Jan merkte hoe ze af en toe haar hand omhoog bracht om een traan weg te vegen, maar verder was er niets dan stilte in de kamer. In de hoek van de kamer zat Anna’s vader, voorovergebogen aan zijn bureau. Hij leek helemaal op te gaan in de krassen op het donkere hout, waar de verf al lang geleden was gaan slijten. Het bureau was net als het huis: ooit glanzend en trots, maar nu vol littekens van de jaren die voorbij waren gegaan. Jan had altijd van dit huis gehouden, van de warmte en de gezelligheid, van de manier waarop hij altijd met open armen werd ontvangen. Maar vandaag voelde alles anders. De vreugde die normaal gesproken in dit huis hing, was vervangen door angst en verdriet. Het was niet moeilijk om zich voor te stellen hoe verschrikkelijk het moest zijn voor Anna’s ouders, die hun zoon naar het front hadden zien gaan zonder te weten of hij ooit terug zou keren. De onzekerheid sloop door de kamers, als een ongenode gast die zich in elke hoek had genesteld.

Anna brak uiteindelijk de stilte. “Pap, mam... Jan is er,” zei ze, haar stem zacht maar duidelijk.

Anna’s vader keek op van zijn bureau, zijn gezicht zwaar van de zorgen. Hij probeerde een glimlach op te zetten, maar het lukte nauwelijks. “Dag Jan,” zei hij, zijn stem dof.

“Dag meneer,” antwoordde Jan met even weinig overtuiging. Het voelde onwerkelijk om hier zo te zitten, in dit huis dat hij zo goed

kende, terwijl er zo'n zware wolk van verdriet hing. Niemand wist wat te zeggen. De kamer vulde zich met een pijnlijke stilte, waar de zwaarte van de situatie als een steen op hen drukte.

Anna's vader stond moeizaam op en stelde voor om naar de voorkamer te gaan. Ze volgden hem zwijgend, terwijl hij de deur naar de apotheek sloot. "We maken ons ernstige zorgen," zei hij toen ze eenmaal zaten, zijn handen trillend terwijl hij zijn bril rechtzette. "Ik ga vandaag niet open, behalve voor spoedgevallen." Jan knikte begripvol. "Dat is volkomen begrijpelijk. Hebben jullie al iets gehoord van Frits? Weten jullie waar hij is?"

Een diepe zucht ontsnapte uit Anna's vader. "Het laatste dat we hoorden was dat zijn verlof voor Pinksteren werd ingetrokken. Hij zit ergens bij de Grebbeberg, maar verder weten we niets." Hij haalde zijn schouders op, alsof het allemaal buiten zijn controle lag, en dat maakte het alleen maar erger. Anna probeerde een sprankje hoop te vinden. "Frits is sterk. Hij komt hier wel doorheen," zei ze, met een lichte trilling in haar stem, terwijl ze hoopvol naar haar vader keek. Haar vader knikte langzaam, maar zijn ogen staarden weer naar een punt in de verte, alsof hij zich probeerde vast te klampen aan die woorden. "Ja, hij redt het wel," mompelde hij, maar het klonk meer als een wens dan een overtuiging.

Jan voelde Anna's hand zachtjes op zijn arm. "Laten we even naar buiten gaan," fluisterde ze. "Tot ziens en sterkte," zei Jan zachtjes, maar het leek alsof Anna's vader al niet meer in de kamer was, niet meer echt bij hen. Zijn ogen staarden in de verte, volledig opgeslokt door zorgen over Frits. De woorden bereikten hem nauwelijks, en Jan voelde de zwaarte van de stilte die volgde. Anna pakte zijn hand en trok hem zachtjes mee naar buiten, weg van de beklemmende sfeer die het huis nu vulde. Buiten was de lucht fris en de zon leek even door te breken tussen de wolken, alsof de natuur een moment van verlichting bood te midden van de chaos die de stad nu in zijn greep had. Anna's ogen gleden bezorgd over Jan's outfit, en ze fronste. "Wat is er met je broek gebeurd?" vroeg ze, met een mengeling van verbazing en bezorgdheid in haar stem.

Jan keek naar beneden en zag het gat dat hij eerder nauwelijks had opgemerkt. "Oh, dat," zei hij nonchalant, alsof het niets was. "Klein ongelukje," voegde hij eraan toe met een grijns, terwijl hij Anna vertelde over zijn onverwachte botsing met Cor en hoe hij op wonderbaarlijke wijze zonder meer kleerscheuren of blauwe plekken was weggekomen.

Anna luisterde aandachtig, haar wenkbrauwen licht opgetrokken, maar toen hij klaar was met zijn verhaal, kon ze een glimlach niet onderdrukken. "Ik denk dat je blij mag zijn dat je er geen blauw oog aan over hebt gehouden," grinnikte ze, een poging om de gespannen sfeer wat te verlichten. Ze liepen samen verder, de straten van de stad in, waar de ochtendrust werd doorbroken door de onrust van de inwoners. Iedereen leek op zoek naar nieuws, flarden van gesprekken waren overal te horen. Terwijl ze richting het park liepen, zagen ze in de verte Erik en Willem aankomen. Zoals altijd was Willem hevig in discussie, zijn handen druk bewegend terwijl hij met passie iets aan het uitleggen was. Ongetwijfeld ging het, zoals zo vaak, over de oorlog. "Jullie hebben waarschijnlijk ook een korte nacht gehad," begon Erik, toen ze dichterbij kwamen. Zijn ogen stonden ernstig, en de gebruikelijke luchtigheid in zijn stem was verdwenen. "Dat kun je wel zeggen," antwoordde Jan somber. Zijn gedachten gingen even terug naar de slapeloze uren die hij had doorgebracht, piekerend over wat komen ging.

Willem liet zich met een zucht op het bankje vallen, zijn gezicht naar de hemel gericht alsof hij zocht naar antwoorden tussen de wolken. "Ik heb het al die tijd al gezegd," zei hij, terwijl hij zijn vinger in de lucht hield als om een punt te maken. "Niemand wilde luisteren. En nu... nu is het zover." Zijn stem klonk bijna triomfantelijk, maar er zat ook iets verbetens in. "Laat ik nog maar even genieten van dit bankje," vervolgde hij cynisch. "Straks mag ik er waarschijnlijk niet meer op zitten." Zijn woorden waren doordrenkt van bitterheid, een soort wrange voorgevoel dat hij al tijden met zich meedroeg. Erik draaide zich geïrriteerd naar hem toe. "Ach man, doe toch niet zo overdreven. We zijn pas één dag in oorlog en jij doet alsof de Duitsers al gewonnen hebben."

Willem richtte zich langzaam op, zijn blik scherp. "Denk je nou echt dat Nederland een kans maakt tegen deze Duitse oorlogsmachine?" Hij stond op van het bankje, zijn hele houding verried dat hij op het punt stond om een lange tirade af te steken. Net op dat moment stapte Anna tussen de twee in. "Hou eens op, jullie twee," zei ze fel. Haar stem trilde van emotie, en haar ogen vuurden vonken van irritatie. "Ik ben naar buiten gekomen om even mijn gedachten te verzetten, niet om constant over die oorlog te horen."

Haar uitbarsting deed de mannen verstommen. Willem staarde haar aan, verbaasd, terwijl Erik zich ongemakkelijk achter zijn oor

krabde. Beteuterd keken ze haar aan, alsof ze zich ineens realiseerden dat ze te ver waren gegaan.

"Je hebt gelijk, Anna," zei Erik zachtjes. "Maar ik vrees dat je er op dit moment niet aan kunt ontsnappen. Het is overal het gesprek van de dag." Anna zuchtte diep, haar blik afgewend naar een paar vogels die vrolijk kwetterend door de bomen fladderden. Ze leken onaangedaan door alles wat er gebeurde, alsof de oorlog voor hen niet bestond. "Laten we maar eens kijken of we bij Koos een kop koffie kunnen krijgen," zei Anna uiteindelijk. "Al zal het daar waarschijnlijk ook alleen maar over de oorlog gaan."

Toen ze café Doornebos binnenstapten, werden ze meteen gegrepen door de opwindende diepte er hing. Het café zat vol, de mensen stonden dicht bij elkaar, allemaal gericht op de radio die Koos in een hoek van de bar had gezet. De sfeer was gespannen, en overal werden fluisterende gesprekken gevoerd. De ogen van de klanten stonden donker en ernstig, terwijl er constant nieuwe berichten binnenkwamen. Koos, die net een nieuw glas bier aan het tappen was, keek op toen hij het viertal zag binnenkomen. Zijn gezicht was bleek, en er hing een diepe rimpel tussen zijn wenkbrauwen. "Duitse parachutisten zijn geland in Den Haag, Rotterdam, en de omliggende gebieden," zei hij zonder enige inleiding. "Ook in het oosten van het land steken ze in grote aantallen de grens over. Ze vallen aan bij Deventer, Arnhem en Zutphen." Zijn stem trilde een beetje, alsof hij zelf nauwelijks kon bevatten wat hij zojuist had gezegd. Willem schudde zijn hoofd en liet een diepe zucht ontsnappen. "Dit is een oorlogsmachine zoals de wereld nog nooit heeft gezien." Erik rolde met zijn ogen en duwde Willem zachtjes opzij. "Daar hebben we onze pessimist weer," grapte hij, hoewel zijn lach hol klonk. "Vier kopjes koffie, Koos. Laten we daar maar eens mee beginnen." Koos glimlachte flauwtjes en boog zich dichterbij hen toe. "Trees heeft een grote pan soep gemaakt," fluisterde hij, terwijl hij naar de woonkamer wees. "Jullie weten de weg. Loop maar door." Erik's gezicht klaarde even op, zijn ogen glinsterden. "Een kom soep zou er wel ingaan," mompelde hij tevreden, terwijl hij langs de bar naar de woonkamer liep. Koos keek snel om zich heen, en met een lage stem voegde hij eraan toe: "Ik heb niet genoeg voor het hele café, maar voor jullie kan er wel een kom vanaf." Hij knipoogde snel en verdween weer achter de bar. Erik liep voorop de woonkamer in, en Jan, als laatste in de rij, sloot de deur achter zich. Terwijl hij dat deed, ving hij net op tijd een glimp op van Cor, die

met een grimmige blik het café binnenstapte. Zijn gezicht stond strak en hij straalde een donkere woede uit die Jan een onaangenaam gevoel gaf. In een reflex trok hij de deur snel dicht, alsof hij de spanning buiten wilde houden. Toen hij zich omdraaide, stapte hij binnen in de warme, rommelige woonkamer van Koos en Trees. Terwijl hij zijn jas ophing, dwaalden zijn gedachten af naar het verhaal dat hij vaker had gehoord over hoe Koos en Trees elkaar hadden leren kennen. Het was tijdens een dansavond in een nabijgelegen dorp. Koos, in zijn jongere jaren een echte charmeur, had Trees op een avond ten dans gevraagd. Wat begon als een simpele dans, veranderde al snel in een diepe verbondenheid. Ze waren niet alleen danspartners geworden, maar hadden uiteindelijk hun levens met elkaar vervlochten. Samen hadden ze dit café opgericht, en het was nu een baken van gezelligheid voor de mensen uit de buurt, een plek waar iedereen zich thuis kon voelen.

De woonkamer rook naar een mengsel van bier en sigarettenrook, een geur die Jan vertrouwd was van de vele keren dat hij hier was geweest. De ruimte was klein en eenvoudig, maar had een zekere warmte die de bewoners weerspiegelde. In het midden van de kamer stond een oude houten tafel, versleten door de jarenlange gesprekken die er gevoerd waren. De kringen van de asbakken stonden in het hout gegrift als stille getuigen van talloze avonden vol gelach, verhalen en soms ook verdriet. De vloerbedekking was rafelig en de muren hadden duidelijk een lik verf nodig, net als het café zelf, maar dat gaf de ruimte juist zijn charme.

Jan zakte neer op de versleten bank naast Anna, terwijl Willem en Erik elk een stoel naar de tafel schoven. Hij kon het geluid van rammelende pannen en het sissen van de kookplaat horen vanuit de kleine keuken. Trees was al druk bezig, zoals altijd, en haar opgewekte stem klonk door de woonkamer heen. “Ga lekker zitten,” riep ze, terwijl ze met een glimlach even haar hoofd om de deur stak. Het was duidelijk dat ze gewend was aan het gezelschap van de vrienden, en ze leek altijd blij wanneer ze het viertal in haar huis zag. Koos en Trees hadden nooit kinderen gekregen. Ze hadden hun leven gewijd aan het café en aan elkaar, en hoewel ze nu ouder waren, leek Trees het heerlijk te vinden wanneer jonge mensen als Jan, Anna, Erik en Willem over de vloer kwamen. Het gaf haar een gevoel van leven in huis, en bovendien genoot ze ervan om te horen wat hen bezighield. Ze was altijd in voor een goed gesprek of een wijze raad, en Jan wist dat ze een soort moederfiguur voor hen allen

was geworden. De geur van vers gemaakte soep vulde nu de kamer, en Jan's maag rommelde zachtjes. Hij had nog niet gegeten die ochtend en het aroma van de soep herinnerde hem eraan hoe hongerig hij eigenlijk was. Trees verscheen in de deuropening met een grote pan dampende soep in haar handen, terwijl Erik, altijd handig, de kast opende om de kommen tevoorschijn te halen. Jan nam een hap van de soep, dankbaar voor het warme eten, terwijl de gesprekken om hem heen weer op gang kwamen. Willem was druk bezig over zijn studie, iets waar hij altijd met veel enthousiasme over sprak, en Erik vertelde over zijn werk, waarbij hij af en toe met zijn handen gebaarde alsof hij zijn verhalen nog meer kracht wilde bijzetten. Anna lachte om hun verhalen, hoewel er een waas van bezorgdheid in haar ogen te lezen was. Ze probeerde, net als iedereen, de angst voor de oorlog even te verdringen met het gesprek over alledaagse zaken. Maar Jan, hoewel hij glimlachte en af en toe knikte, kon zijn gedachten niet van de oorlog af houden. Zijn lepel roerde langzaam door de soep terwijl zijn gedachten afdwaalden naar wat de toekomst zou brengen. De oorlog had alles veranderd, en hij kon niet stoppen met denken aan wat dit zou betekenen voor hem, zijn vrienden, en hun leven hier in deze vertrouwde omgeving. Jan keek naar Anna naast zich, en voelde een diepe bezorgdheid opkomen. Hoe zou dit alles hen veranderen? Wat als Frits, die daar ergens aan het front vocht, nooit meer zou terugkomen? Wat als zij, net als zoveel anderen, hun leven drastisch zouden moeten aanpassen door de beslissingen van mensen die ze nog nooit hadden ontmoet? Terwijl hij daar zat, omringd door het geluid van stemmen en het comfort van de soep, voelde hij een koude rilling langs zijn ruggengraat trekken.

Hoofdstuk 6: In Tijden van Onrust

De middagzon hing hoog aan de hemel, zijn stralen brandend en ongenadig. Jan veegde met zijn mouw het zweet van zijn voorhoofd terwijl hij even uitrustte tegen de ruwe planken van de oude schuur. Het werken op het land had hem uitgeput; de ochtend was gevuld met het wieden van onkruid en hij genoot nu van een welverdiende pauze. Zijn keel voelde droog en ruw van de hitte, en met een haastig gebaar schroefde hij de dop van zijn waterfles open. Het koude water gleed langs zijn keel en bracht voor even wat verkoeling in zijn vermoeide lichaam. Hij sloot zijn ogen en leunde achterover, zijn hoofd rustend tegen het hout, terwijl zijn gedachten afdwaalden naar de gebeurtenissen van de afgelopen dagen.

De eerste dagen van de oorlog waren als een wervelwind door het land gegaan. Jan had alles gevolgd via de radio en de kranten, en ondanks de spanningen was er iets in hem dat hem trots maakte. Het Nederlandse leger, zo klein vergeleken met de overweldigende Duitse oorlogsmachine, had standgehouden. Generaal Winkelman, de man die het bevel voerde over de Nederlandse strijdkrachten, had op de radio ferm gesproken. Zijn woorden hadden vertrouwen gewekt. Den Haag had zich staande gehouden, en ook de Grebbelinie bood hevige weerstand. Het was niet zoals Willem had voorspeld; het leek erop dat Nederland niet zo makkelijk te breken zou zijn als velen hadden gevreesd. Jan voelde een glimp van hoop, vooral in de gedachte dat Engeland en Frankrijk Nederland snel te hulp zouden komen. Dan zou het snel gedaan zijn met Hitler en zijn leger, dacht hij optimistisch. Hij keek naar zijn horloge. Het was al vier uur. Nog een uurtje werken, dan zou hij het voor gezien houden. Hij stond op het punt om weer aan de slag te gaan, toen hij in de verte iemand de oprijlaan op zag fietsen. De figuur trapte als een bezetene op de pedalen, en hoe dichterbij hij kwam, hoe meer Jan de opwinding in de bewegingen van de fietser kon voelen. Het was Willem. Hij zag er verhit en angstig uit.

"Jan, ze hebben Rotterdam platgegooid!" schreeuwde Willem, zijn stem schor van inspanning. Jan moest opzij springen toen Willem vlak voor hem remde en bijna tegen hem aan botste. Willem stapte hijgend en bleek van zijn fiets af, zweet parelend op zijn voorhoofd.

"Ze hebben Rotterdam gebombardeerd," herhaalde Willem, zijn stem trillend van de schok. "Ze zeggen dat er duizenden doden zijn. Geen huis staat nog overeind."

Jan voelde het bloed uit zijn gezicht wegtrekken en zag hoe Willem nog steeds naar adem hapte, alsof hij de ernst van wat hij vertelde nauwelijks zelf kon bevatten. "Hoe weet je dit?" vroeg Jan, zijn stem trillend. "Het is overal op de radio," antwoordde Willem, nog steeds buiten adem. "Iedereen praat erover. Het lijkt wel nacht in Rotterdam door de dikke, zwarte rookwolken die over de stad hangen." Willem's stem klonk bijna verstikt, alsof de gruwelijke beelden zich voor zijn ogen afspeelden. "En er wordt gezegd dat de koningin ons in de steek heeft gelaten en naar Engeland is gevlucht." De impact van die woorden voelde als een klap in Jan's maag. De informatie kwam zo snel en was zo verschrikkelijk dat hij zich plotseling duizelig voelde. Hij greep zich stevig vast aan de schuur, zijn benen voelden zwak en wankel onder hem. "De koningin... gevlucht?" murmelde hij, nauwelijks in staat om het te geloven. "En Rotterdam... gebombardeerd. Dit is verschrikkelijk."

Hij keek Willem met grote ogen aan, zoekend naar enige vorm van geruststelling. "Betekent dit dat we de oorlog hebben verloren, juist nu het leek alsof we het goed deden?" Zijn stem klonk onvast, haast smekend om een antwoord dat de verschrikkingen zou verzachten. Willem haalde zijn schouders op. "Ik weet het niet," antwoordde hij zachtjes, alsof zelfs die paar woorden te zwaar wogen.

"Laten we naar binnen gaan," stelde Jan. "Misschien is er meer nieuws op de radio." Samen liepen ze in haastige passen naar de voordeur van Jan's huis, waar ze op dat moment door zijn vader werden opgemerkt. Hij kwam hun tegemoet, zijn gezicht bezorgd terwijl hij de uitdrukkingen op hun bleke gezichten zag.

"Wat is er aan de hand?" vroeg Jans vader. "Jullie zien er allebei uit alsof jullie een geest hebben gezien." Willem en Jan vertelden, met horten en stoten, wat ze hadden gehoord. Terwijl de woorden van het bombardement en de mogelijke vlucht van de koningin uit hun mond kwamen, werd de bezorgdheid op het gezicht van Jans vader nog groter. Hij knikte zwijgend, en leidde hen naar binnen, naar de keuken, waar hij snel de oude radio op de keukentafel zette. Hij draaide aan de knoppen, hopen op een signaal, een stem, iets dat hen meer zou kunnen vertellen. In de stilte van de keuken leek de tijd stil te staan. De radio kraakte, sputterde, en gaf dan eindelijk een zwak signaal. Een monotone stem vulde de kamer en bevestigde hun grootste angsten: Rotterdam was zwaar gebombardeerd. Het aantal doden was mogelijk in de duizenden. De kamer vulde zich met de ijzingwekkende realiteit van de oorlog.

Jans vader, Jan, en Willem zaten verslagen rond de radio. De stilte in de kamer was oorverdovend. Niemand wist iets te zeggen; hun gedachten waren te zwaar om in woorden uit te drukken. Na enkele minuten verbrak Jan de stilte. "Nog steeds geen nieuws over de koningin," sprak hij trots. Zijn handen balden zich tot vuisten. "We laten ons niet klein krijgen. We vechten door tot het bittere eind," zei hij strijdlustig, zijn stem een poging tot vastberadenheid. Maar wat Jan niet wist, was dat op datzelfde moment de capitulatie van Nederland al een feit was. Terwijl de uren verstreken en de tijd langzaam voorbij kroop, verzamelde zich ook de rest van het gezin rond de radio. Een sombere sfeer hing over hen. Meer nieuws kwam er voorlopig niet en Jans moeder besloot om met het eten te beginnen. Willem at graag een hapje met de familie mee. Na de maaltijd zaten Jan en Willem met hun eigen gedachten op het bankje voor het huis en genoten nog even van de ondergaande zon. De avondzon wierp haar warme gloed over het landschap, en beiden zaten ze met gesloten ogen op het houten bankje, hun ruggen tegen het huis geleund. De stilte werd abrupt verbroken door de stem van Jans vader. "Jan, Willem, jullie kunnen maar beter naar binnen komen." Zijn toon was somber, zijn gezicht bezorgd. Er was slecht nieuws, dat was duidelijk. Zonder een woord te zeggen, stonden de jongens op en volgden hem naar binnen. De rest van het gezin zat al rond de tafel, starend naar de radio die in het midden stond. Jans vader had de knoppen net op tijd afgestemd op de nationale zender. De stem van generaal Winkelman vulde de kamer met een ernst die iedereen stil deed zitten.

"... We hebben de wapens moeten neerleggen omdat er simpelweg geen andere optie was," klonk het door de radio. "Onze moedige soldaten hebben gevochten, maar de strijd was ongelijk. We stonden tegenover een vijand die ons niet alleen in aantallen, maar ook in technologische kracht overtrof."

Elke zin landde als een klap. Bij de woorden "capitulatie" en "duizenden doden" leek de lucht uit de kamer gezogen te worden. Jan's moeder hield haar kopje thee vast, maar haar handen trilden zichtbaar. Zijn jongere zusje, normaal zo vrolijk, zat stil met haar knuffel stevig tegen zich aangedrukt. Haar ogen groot en leeg, alsof ze de omvang van wat er werd gezegd niet kon bevatten.

Jan voelde de zwaarte op zijn schouders drukken, zwaarder dan ooit tevoren. Hij wilde iets zeggen, iets doen om de verslagenheid in de kamer te doorbreken, maar de woorden bleven in zijn keel steken.

De gedachten aan de oorlog, de onzekere toekomst, en het verlies dat het land was toegebracht, maakten hem radeloos. Hij keek naar zijn vader, wiens gezicht getekend was door zorgen. De man die altijd een bron van kracht en zekerheid was, leek nu een vreemdeling, opgeslokt door dezelfde angst.

De stilte duurde voort, totdat het ineens te veel werd voor Willem. Met een ruk stond hij op, zijn gezicht rood van emotie. "Dit is onaanvaardbaar!" riep hij met trillende stem. "We kunnen de koningin en de regering niet zomaar laten vluchten en ons aan de Duitsers overlaten!" Zijn handen balden zich tot vuisten. De teleurstelling en woede waren voelbaar in elk woord dat hij uitsprak. De reactie van Willem kwam niet als een verrassing voor Jan. Willem was altijd uitgesproken geweest over politiek en patriottisme, maar nu, nu de werkelijkheid hen had ingehaald, leek zijn woede een nieuwe intensiteit te hebben bereikt. De onzekerheid over zijn toekomst als joodse Nederlander maakte de situatie nog uitzichtlozer voor hem. Bij die gedachte liepen de tranen over Willem's wangen, een zeldzame kwetsbaarheid die Jan pijn deed om te zien. Jan legde zijn hand op Willem's schouder, in een poging hem te kalmeren, maar Willem schudde hem woest weg. "Ik kan niet stil blijven zitten, Jan," zei hij met gebroken stem. "Ik moet iets doen. We moeten vechten, ergens, op de een of andere manier." Zijn ogen flitsten van woede en verdriet. "Wat een lafaards zijn we eigenlijk!" schreeuwde Willem plotseling, buiten zichzelf van woede. "De koningin, de regering, ze zijn allemaal gevlucht! Ze hebben ons in de steek gelaten als bange honden. Voor mijn part hoeven ze nooit meer terug te komen!" Met een harde ruk schoof hij zijn stoel naar achteren. Het krakende geluid vulde de kamer terwijl de stoel met een klap op de vloer terecht kwam. Zonder nog iemand aan te kijken, stormde Willem naar de deur en beende naar buiten. Jan, geschrokken door de heftigheid van zijn reactie, sprong op om hem te volgen. Maar voor hij dat kon doen, voelde hij de stevige hand van zijn vader op zijn arm. "Laat hem maar, jongen," zei zijn vader kalm. "Hij heeft het zwaar. Dit is een moeilijke tijd voor hem." Samen keken ze in de deuropening hoe Willem de oprijlaan af fietste en beide beseften ze dat het wel eens een zware tijd voor Willem kon gaan worden. Willem trapte woest door, zijn benen protesteerden tegen het snelle tempo, maar hij negeerde de pijn. Het nieuws van de capitulatie galmde als een echo in zijn hoofd. Hij had het zien aankomen, dat wist hij diep vanbinnen, maar de realiteit van